

ЄМЕЛЬЯНЕНКО Г.Д.

**ОПОРНИЙ КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПРАВознавство для здобувачів
першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти**

*ОП Дошкільна освіта, спеціальність 012 Дошкільна освіта
ОП Початкова освіта, спеціальність 013 Початкова освіта
ОП Середня освіта (Українська мова і література), спеціальність 014 Середня освіта (Українська мова і література)
ОП Середня освіта (Мова і література (англійська, німецька)), спеціальність 014 Середня освіта (Мова і література (англійська, німецька))
ОП Середня освіта (Трудове навчання та технології), спеціальність 014 Середня освіта (Трудове навчання та технології)
ОП Середня освіта (Фізична культура), спеціальність 014.11. Середня освіта (Фізична культура)
ОП Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості), спеціальність 015 Професійна освіта Технологія виробів легкої промисловості
ОП Спеціальна освіта, спеціальність 16 Спеціальна освіта
ОП Психологія, спеціальність 053 Психологія
ОП Філологія, спеціальність 035 Філологія
ОП Облік і оподаткування, спеціальність 071 Облік і оподаткування
ОП Фізична терапія, ерготерапія, спеціальність 227 Фізична терапія, ерготерапія
ОП Соціальне забезпечення, спеціальність 232 Соціальне забезпечення
ОП Соціальна робота, спеціальність 231 Соціальна робота
ОП Середня освіта (Математика), спеціальність 014.04 Середня освіта (Математика)
ОП Середня освіта (Фізика), спеціальність 014.08 Середня освіта (Фізика)
ОП Середня освіта (Інформатика), спеціальність 014.09 Середня освіта (Інформатика)*

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
Факультет гуманітарної та економічної освіти
Кафедра філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін

ОПОРНИЙ КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПРАВОВИЗНАВСТВО ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ
ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

ОП Дошкільна освіта, спеціальність 012 Дошкільна освіта
ОП Початкова освіта, спеціальність 013 Початкова освіта
ОП Середня освіта (Українська мова і література), спеціальність 014 Середня освіта (Українська мова і література)
ОП Середня освіта (Мова і література (англійська, німецька)), спеціальність 014 Середня освіта (Мова і література (англійська, німецька))
ОП Середня освіта (Трудове навчання та технології), спеціальність 014 Середня освіта (Трудове навчання та технології)
ОП Середня освіта (Фізична культура), спеціальність 014.11. Середня освіта (Фізична культура)
ОП Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості), спеціальність 015 Професійна освіта Технологія виробів легкої промисловості
ОП Спеціальна освіта, спеціальність 16 Спеціальна освіта
ОП Психологія, спеціальність 053 Психологія
ОП Філологія, спеціальність 035 Філологія
ОП Облік і оподаткування, спеціальність 071 Облік і оподаткування
ОП Фізична терапія, ерготерапія, спеціальність 227 Фізична терапія, ерготерапія
ОП Соціальне забезпечення, спеціальність 232 Соціальне забезпечення
ОП Соціальна робота, спеціальність 231 Соціальна робота
ОП Середня освіта (Математика), спеціальність 014.04 Середня освіта (Математика)
ОП Середня освіта (Фізика), спеціальність 014.08 Середня освіта (Фізика)
ОП Середня освіта (Інформатика), спеціальність 014.09 Середня освіта (Інформатика)

Слов`янськ, 2021 рік

*Рекомендовано до друку вченою радою
ДДПУ «Донбаський державний педагогічний університет
(протокол № 7 від 20 квітня 2021 року)*

Укладач: Г.Д. Ємельяненко

Рецензенти: Л.Г. Цибулько, доктор педагогічних наук, професор

Г.О. Дьяковська, кандидат філософських наук, доцент

Є97 Опорний конспект лекцій навчальної дисципліни Правознавство для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти: ОП Дошкільна освіта, спеціальність 012 Дошкільна освіта; ОП Початкова освіта, спеціальність 013 Початкова освіта; ОП Середня освіта (Українська мова і література), спеціальність 014 Середня освіта (Українська мова і література); ОП Середня освіта (Мова і література (англійська, німецька)), спеціальність 014 Середня освіта (Мова і література (англійська, німецька)); ОП Середня освіта (Трудове навчання та технології), спеціальність 014 Середня освіта (Трудове навчання та технології); ОП Середня освіта (Фізична культура), спеціальність 014.11. Середня освіта (Фізична культура); ОП Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості), спеціальність 015 Професійна освіта Технологія виробів легкої промисловості; ОП Спеціальна освіта, спеціальність 16 Спеціальна освіта; ОП Психологія, спеціальність 053 Психологія; ОП Філологія, спеціальність 035 Філологія; ОП Облік і оподаткування, спеціальність 071 Облік і оподаткування; ОП Фізична терапія, ерготерапія, спеціальність 227 Фізична терапія, ерготерапія; ОП Соціальне забезпечення, спеціальність 232 Соціальне забезпечення; ОП Соціальна робота, спеціальність 231 Соціальна робота; ОП Середня освіта (Математика), спеціальність 014.04 Середня освіта (Математика); ОП Середня освіта (Фізика), спеціальність 014.08 Середня освіта (Фізика); ОП Середня освіта (Інформатика), спеціальність 014.09 Середня освіта (Інформатика) / Г.Д. Ємельяненко. Слов'янськ, 2021. 100 с.

Опорний конспект лекцій з навчальної дисципліни «Правознавство» створено на основі багаторічного досвіду викладання цієї дисципліни у ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». У конспекті розглядається загальна характеристика теорії держави і права, а також висвітлюються основні галузі законодавства України: конституційне право, цивільне право, адміністративне право, сімейне право, кримінальне право, трудове право, міжнародне право тощо. Опорний конспект лекцій призначено для здобувачів закладів вищої освіти (денної та заочної форми навчання), які навчаються за неюридичними спеціальностями.

ISBN 978-617-599-045-2

© Г. Д. Ємельяненко
«ДВНЗ» ДДПУ, 2021 р.

ЗМІСТ

№ п/п	Назва	Сторінки
	Вступ	5
1	ЛЕКЦІЯ 1. Загальна характеристика правознавства. Основи загальної теорії держави і права	7
2	ЛЕКЦІЯ 2. Правова антропологія: особистість і право	18
3	ЛЕКЦІЯ 3. Основи конституційного права України	27
4	ЛЕКЦІЯ 4. Цивільне законодавство України	34
5	ЛЕКЦІЯ 5. Основи адміністративного права України	43
6	ЛЕКЦІЯ 6. Загальна характеристика сімейного права України	54
7	ЛЕКЦІЯ 7. Основи кримінального права України	64
8	ЛЕКЦІЯ 8. Трудове право	73
9	ЛЕКЦІЯ 9. Академічна доброчесність: перспективи – ризики – сподівання	85
10	ЛЕКЦІЯ 10. Підприємницьке право	92
	Післямова	99

Вступ

Навчальна дисципліна «Правознавство» покликана ознайомити здобувачів вищої освіти з основами правової науки, її історичним розвитком, ключовими концепціями минулого та сучасності.

Предметом її вивчення є еволюція правової думки від найдавніших часів до сьогодення, основні правові теорії, а також закономірності виникнення, розвитку та функціонування правових відносин у суспільстві.

Метою викладання дисципліни є формування у здобувачів правової культури мислення, оволодіння фундаментальними правовими ідеями, теоріями та концепціями, що сприяють формуванню світоглядної бази сучасного фахівця та забезпечують необхідний методологічний інструментарій для засвоєння базових знань з правознавства.

Завдання курсу полягають у:

- засвоєнні ключових понять, принципів і положень правознавства;
- ознайомленні з сучасними методологічними підходами до правового знання;
- розвитку здатності самостійно аналізувати суспільні явища крізь призму права;
- формуванні навичок логічного мислення, аргументованого міркування та впевненого висловлювання власної точки зору;
- розумінні місця й ролі права в структурі культури та суспільного життя;
- усвідомленні прав людини як фундаментальної цінності демократичного суспільства.

Загальні компетентності:

- здатність вільно орієнтуватися в сучасному правовому полі, а також у фундаментальних положеннях теорії держави і права;
- готовність до інтелектуального, культурного, правового, морального, духовного, фізичного та професійного саморозвитку і самовдосконалення;
- здатність використовувати юридичні норми як орієнтири в процесі особистісного зростання;
- здатність до самостійної компетентної роботи з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій;
- вміння правильно формулювати цілі та виявляти наполегливість у їх досягненні;
- здатність формувати та аргументовано висловлювати власну точку зору, спираючись на юридичні джерела;

- вміння обґрунтовано аналізувати актуальні проблеми сучасності крізь призму правової спадщини;
- готовність оперувати базовими поняттями та положеннями теоретичного правознавства.

Спеціальні компетентності:

- здатність вести фахову дискусію, використовуючи основні правові категорії;
- володіння базовими знаннями з правознавства та методами логічного, теоретичного й емпіричного аналізу;
- здатність застосовувати правові знання у сфері національної культури, гуманістичних і демократичних процесів, а також у власному духовному розвитку;
- обізнаність у релігійних питаннях у їх теоретичному та практичному вимірі;
- розуміння природи правового пізнання, його специфіки, рівнів, форм, ознак достовірності та зв'язку з юридичними законами;
- орієнтація в історичних змінах методологічних парадигм правознавства;
- готовність застосовувати правові знання в практичній і науковій діяльності, аргументовано їх відстоювати;
- вміння використовувати методологічний інструментарій правознавства у власних дослідженнях;
- здатність орієнтуватися в системі конституційного законодавства України, аналізувати його положення;
- спроможність ефективно захищати власні конституційні права;
- вміння аналізувати зміст і укладати поширені види цивільно-правових договорів.

Результати навчання. Після завершення курсу «Правознавство» здобувач повинен:

- прогнозувати правові наслідки певних дій чи рішень на основі здобутих знань;
- застосовувати на практиці правові акти, ідеї, теорії та понятійний апарат для вирішення юридичних задач;
- аналізувати правову інформацію, виокремлювати її елементи, встановлювати між ними зв'язки, оцінювати логіку правових міркувань і відрізняти факти від оцінок;
- презентувати правові знання в доступній формі для широкої аудиторії, аргументуючи свою позицію.

ЛЕКЦІЯ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВознавства. ОСНОВИ ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

План:

1. Правознавство як наука і навчальна дисципліна
2. Держава в правознавстві
3. Сутність, ознаки, функції і принципи права
4. Правова норма

1. Правознавство як наука і навчальна дисципліна.

Термін «*правознавство*» є тотожним до терміна «*юриспруденція*». Останній виник у Давньому Римі наприкінці IV — на початку III ст. до н.е. та походить від латинського *jurisprudentia*, що означає «знання права» (*juris* — право, *prudentia* — знання, передбачення).

У тлумачному словнику В. Даля слово «право» перекладається як «наси́льство, сила», а «знавство» — «знати». Таким чином, термін «*правознавство*» означає знання про право.

Згідно з логічною структурою, яку можна унаочнити за допомогою кругів Ейлера, правознавство визначається через родові поняття «право» і виступає як один із його видів. У межах поняття «право» можна виокремити три основні аспекти:

1) Право як юридична діяльність — врегульована система суспільних відносин, у межах якої особи реалізують свої права та обов'язки.

2) Право як наука — галузь наукового знання, що включає теорії, концепції, дослідження й висновки вчених.

3) Право як навчальна дисципліна — система знань, яку викладають у закладах освіти, застосовуючи спеціальні методики викладання для формування правової свідомості та правової культури.

Правознавство як навчальна дисципліна — це складова частина юридичної науки, яка охоплює систему галузевих знань: міжнародне право, конституційне право, цивільне право, трудове право, сімейне право, кримінальне право, адміністративне право тощо.

Вивчення правознавства є необхідним для: усвідомлення своїх прав і свобод; вміння їх правильно застосовувати у різних життєвих ситуаціях; здатності аргументовано відстоювати свої права згідно із законом.

2. Держава в правознавстві

Держава й право нерозривно пов'язані між собою. Сучасне право є продуктом держави, що створюється, встановлюється та охороняється нею. Водночас держава функціонує лише завдяки праву, адже саме через правові акти (наприклад, Конституцію, закони, міжнародні договори) ми можемо підтвердити її існування, як, наприклад, існування держави Україна.

Держава — це політико-територіальна організація публічної влади, що має суверенітет, здійснює управління суспільством та забезпечує виконання норм права.

1. Класова (марксистська) теорія.

Засновники: К. Маркс, Ф. Енгельс (праця «Походження сім'ї, приватної власності і держави»).

Держава виникла внаслідок поділу суспільства на класи: економічно панівний клас привласнив засоби виробництва, а підлеглий клас змушений був підкорятися. Держава стала інструментом примусу для збереження влади панівного класу.

2. Теологічна теорія.

Засновник: Фома Аквінський.

Держава — це земне відображення «Граду Божого», тобто божественної волі. Вона створена Богом для підтримання порядку й справедливості серед людей.

3. Патріархальна теорія.

Засновник: Аристотель.

Держава є розширеною формою сім'ї. Як у сім'ї головує батько (патріарх), так і в державі влада зосереджена в руках однієї особи або групи, що уособлює батьківську опіку над громадянами.

4. Договірна теорія

Засновники: Т. Гоббс, Дж. Локк, Ж.-Ж. Руссо.

У первісному (природному) стані люди жили без держави, але внаслідок конфліктів та насильства («війна всіх проти всіх» — Гоббс) уклали суспільний договір, добровільно обмеживши частину своїх свобод заради миру, безпеки та порядку. Держава — гарант цього договору.

5. Теорія насильства

Засновник: Людвіг Гумплович.

Держава виникла внаслідок насильницького підкорення одного племені іншим. Переможці нав'язали свою волю переможеним, і для утримання влади створили державу як інструмент контролю.

6. Психологічна теорія

Засновник: Л. Й. Петражицький.

Держава виникла через властиві людині психологічні потреби в пануванні чи підкоренні. В одних переважала потреба керувати, в інших — підкорятися. Це й стало основою формування владних структур.

Ознаки держави:

1. Наявність системи публічної (суверенної) політичної влади
2. Визначена територія
3. Монополія на легальне застосування примусу
4. Апарат управління (державний апарат)
5. Єдина державна мова
6. Наявність системи права
7. Постійне населення

Функції держави:

Внутрішні: підтримання правопорядку, соціальний захист, оподаткування, екологічна політика тощо.

Зовнішні: захист суверенітету, дипломатичні відносини, участь у міжнародних організаціях.

Форми держави:

Форма правління — спосіб організації вищих органів влади:

- монархія (абсолютна, конституційна),
- республіка (президентська, парламентська, змішана),
- олігархія.

Форма державного устрою — поділ держави за територіальним принципом:

- унітарна,
- федеративна,
- конфедерація.

Політичний режим — способи здійснення політичної влади:

- демократичний,
- авторитарний,
- тоталітарний.

3. Сутність, ознаки, функції і принципи права

Право — це система загальнообов'язкових норм поведінки, встановлених або санкціонованих державою та забезпечених її примусовою силою.

Теологічна теорія:

- суть: право — дароване згори, його авторство належить Богові;
- особливість: людина не є творцем права; автори законів знеособлюються;
- приклад: Десять заповідей у Біблії.

Класова (марксистська) теорія:

- автор: К. Маркс;
- суть: право - це форма закріплення волі економічно панівного класу у вигляді законів;
- роль держави: інструмент примусу для збереження панівного становища класу.

Історична школа права:

- суть: право виникає внаслідок історичного розвитку народу, як результат природного відбору правових норм;
- особливість: ті норми, які не сприймаються суспільством, зникають, залишаються найкращі;
- право — це продукт поступової еволюції звичаїв.

Юридичний позитивізм:

- суть: право — це те, що формально закріплене у нормативно-правових актах (конституція, закони, підзаконні акти).
- гасло: «*Lex est quod notamus*» — закон є те, що записано.

Природна школа права:

- суть: право є природним, воно притаманне людині від народження, як частина її природи;
- ключова ідея: існують вищі, незмінні моральні принципи, які стоять над позитивним правом.

Психологічна теорія:

- автори/ідеї: Л. Й. Петражицький, З. Фрейд;
- суть: право виникає з внутрішнього світу людини (психіки), формується через повторення дій (мемезис), має ірраціональний характер;
- право - це переживання обов'язковості, що виникає у свідомості.

Ознаки права:

1. Нормативність — правила поведінки загального характеру.
2. Державність — встановлюється або санкціонується державою.
3. Системність — норми утворюють цілісну, взаємопов'язану систему.

Функції права:

1. Регулятивна — упорядковує суспільні відносини (напр., ПДР).
2. Охоронна — забезпечує захист прав і свобод людини, встановлює санкції за правопорушення.

Принципи права:

Юристи поділяють принципи на три рівні:

- Загальносоціальні (загальні) — справедливість, рівність, свобода.
- Міжгалузеві — принципи, притаманні кільком галузям права (наприклад, принцип законності).
- Галузеві — специфічні для окремої галузі (наприклад, принцип диспозитивності в цивільному праві).

4. Правова норма

Правова норма — це загальнообов'язкове правило поведінки, яке встановлюється або санкціонується державою, відображає рівень прав і свобод людини та забезпечується заходами державного примусу.

Правова норма розглядається як судження, тобто логічний зв'язок між двома елементами — суб'єктом (S) та предикатом (P):

- Загальне судження: « $\forall x \ S \in P$ » — норма поширюється на невизначене коло осіб, тобто на всіх, але не називає їх поіменно.
- Індивідуальне судження — стосується конкретної особи або випадку, хоча така форма менш характерна для норм права.

Ознаки правової норми:

- Загальнообов'язковість — діє на всіх або певну групу осіб.
- Неособистісність — не адресована конкретній особі.

- Багаторазове застосування — передбачена для неодноразового використання у подібних ситуаціях.
- Нормативність — має формалізовану, чітку структуру.
- Системність — є складовою частиною правової системи.

Структура правової норми: класична модель має три елементи:

- Гіпотеза — умова дії норми («якщо...»).
- Диспозиція — основне правило поведінки («то...»).
- Санкція — наслідки порушення або виконання норми («інакше...»).

Наприклад: Якщо особа вчинила крадіжку (гіпотеза), то вона підлягає кримінальній відповідальності (диспозиція), інакше — передбачене покарання у вигляді позбавлення волі (санкція).

Види правових норм

Критерії	Види норми
За функціями	Регулятивні, охоронні
За характером припису	Імперативні (обов'язкові), диспозитивні (альтернативні)
За змістом	Матеріальні (визначають права і обов'язки), процесуальні (регулюють порядок реалізації прав і обов'язків)
За спрямованістю	Зобов'язуючі, забороняючі, уповноважуючі

Рекомендована література

1. Копейчиков В.В., Загальна теорія держави і права. Навчальний посібник. К.: ЮрінкомІнтер, 2009.

2. Поліщук М.С. Правознавство: навчальний посібник для студентів не юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів / М.С. Поліщук, М.І. Логвиненко. Х.: Право, 2014.

3. Правознавство: підручник / Г.І. Балюк, Е.Ф. Демський, В.С. Ковальський [та ін.]; за відп.ред. О.В. Дзери. 11-те вид., перероб.і допов. Київ: Юрінком Інтер, 2017.

4. Правознавство: Навчальний посібник. К.: «ВД «Професіонал», 2007. 400 с.

Запитання та завдання для самоконтролю:

1. Які основні правові цінності визнаються сучасним суспільством і правовою державою?
2. У чому полягає зміст понять: «правознавство», «державна», «право», «закон», «суспільство», «демократія», «людина», «правосвідомість», «праворозуміння»?
3. Охарактеризуйте поняття «норма права» та «правова норма». У чому полягає структура правової норми: гіпотеза – диспозиція – санкція?
4. Яке місце правознавство займає у формуванні правової культури громадянина? Яке значення має правове виховання у шкільному середовищі?
5. У чому полягає головна мета громадянського виховання в умовах демократичного суспільства?
6. Які основні теорії виникнення держави вам відомі? Яка з них, на вашу думку, найкраще пояснює природу походження держави і чому?
7. Які соціально-історичні причини та закономірності зумовили виникнення держави як форми організації суспільства?
8. Яке змістове наповнення мають основні функції держави? Як вони реалізуються на практиці?
9. Що таке форма держави? Які елементи вона включає та як вони взаємодіють?
10. Які виклики та особливості виникають у процесі переходу від президентсько-парламентської до парламентсько-президентської форми правління?

Теми для написання есе

1. Правова держава і громадянське суспільство.
2. Структура правової системи суспільства.
3. Місце держави в правовій системі суспільства.
4. Порядок та процедура реалізації прав і обов'язків суб'єктів, що визначені нормами матеріального права.

Теми до розробки презентацій

1. Загальна характеристика держав, що існували на території сучасної України.
2. Значення правових норм в існуванні та розвитку суспільства.
3. Історія ідей та основні етапи розвитку прав людини.
4. Основні теорії походження держави.
5. Історичні умови виникнення держави.

Ситуаційні задачі

1. Відповідно до ст. 432 Кримінального кодексу України мародерство це – викрадення на полі бою речей, що знаходяться при вбитих чи поранених. Воно карається позбавленням волі на строк від 3 до 10 років. Що в цій статті є диспозицією, гіпотезою, санкцією?

2. Громадянин звернувся до суду з заявою про виселення із будинку своєї співмешканки. На підтвердження вимог посилався на: статтю в журналі, де було розглянуто по суті аналогічну проблему; Житловий Кодекс України; відповідну Постанову Пленуму Верховного Суду України, де теж подається вирішення подібної позивної заяви. Які з наведених посилань суд повинен узяти до уваги? Що включає в себе поняття «джерело права» і які джерела права Ви знаєте?

3. Хуліганство, тобто грубе порушення громадського порядку з мотивів явної неповаги до суспільства, що супроводжується особливою зухвалістю чи винятковим цинізмом, карається штрафом від 500 до 1 тис. неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до 6 місяців, або обмеженням волі на строк до 5 років. Вкажіть гіпотезу, диспозицію і санкцію в зазначеній правовій нормі.

Тестові завдання

І РІВЕНЬ.

1. Правознавство (юриспруденція) як самостійна галузь суспільствознавства виокремилося у:

- А) X ст.;
- Б) XV ст.;
- В) IV-III ст. до н.е.

2. Суверенна, політико-територіальна організація влади певної частини населення в соціально неоднорідному суспільстві, що має

спеціальний апарат управління і примусу, здатна за допомогою права свої веління робити загальнообов'язковими для населення всієї країни, а також здійснювати керівництво і управління загальносуспільними справами:

А) Держава;

Б) Влада;

В) Конституція;

3. Правознавство – це дисципліна, яка вивчає процеси права:

А) В Україні;

Б) У сучасному світі;

В) Взагалі.

4. Суспільство у епоху Середньовіччя:

А) Сукупність людей, які живуть за законами справедливості;

Б) Град земний, який прагне до граду небесного;

В) Система соціальних дій людей, сенс яких визначається виробленням цінностей.

5. Автор роботи «Левіафан»:

А) Ж.Ж.Руссо;

Б) Дж. Локк;

В) Т. Гоббс.

6. На думку Т. Гоббс найкращою формою правління є:

А) Абсолютна монархія;

Б) Аристократія;

В) Демократія.

7. Теорія, яка пояснює виникнення і існування держави божою волею:

А) Психологічна;

Б) Теологічна;

В) Класова;

8. Засновник теологічної теорії виникнення держави:

А. К. Тертуліан;

Б. Ф. Аквінський;

В. С. Боецій.

9. Автор тверджень: «людина людини вовк» та «війна всіх проти всіх»:

А. Т. Гоббс;

Б. Дж. Локк;

В. Ж.-Ж. Руссо.

10. Форма державного правління в Україні:

А. Змішана;

Б. Президентська;

В. Парламентська.

11. Форма державного устрою в Україні:

А. Унітарна;

Б. Федеративна;

В. Конфедеративна.

12. Теорія, що пояснює процес виникнення права: «право з'явилося в людині через повторення»:

А. Класова;

Б. Патріархальна;

В. Психологічна.

13. Ознака, яка характеризує право, як систему ієрархічно вибудованих норм:

А. Системність;

Б. Нормативність;

В. Державність.

14. Англосаксонська правова сім'я с утвердилась в:

А. Франції, Німеччині;

Б. США, Великобританії;

В. Україні, Іспанії.

15. Загальнообов'язкове правило поведінки, яке відображає рівень прав і свобод людини:

А. Моральна норма;

Б. Норма права;

В. Правова норма.

II РІВЕНЬ

1. Ознаки держави.

2. Функції держави.

3. Поясніть смислову багатозначність терміну «правознавство».

III РІВЕНЬ.

1. Поясніть причини й закономірності виникнення держави.
2. Що вважається порушенням академічної доброчесності (Закон України «Про освіту»).
3. Як Ви розумієте положення «Україна - суверенна держава».

ЛЕКЦІЯ 2. ПРАВОВА АНТРОПОЛОГІЯ. ОСОБИСТІСТЬ І ПРАВО

План:

1. Особистість і право
2. Співвідношення права і моралі
3. Філософсько-правове розуміння свободи людини

1. Особистість і право

Правова антропологія — це галузь філософії права, яка досліджує правове буття людства на всіх етапах його розвитку, від архаїчного до сучасного суспільства.

Людина є найбільшою загадкою для філософії, і це питання ставив ще німецький філософ І.Кант, сформулювавши чотири ключових світоглядних питання: 1. Що я можу знати? 2. Що я повинен робити? 3. На що я можу сподіватися? 4. Що таке людина?

У науковому контексті людина — це вищий рівень розвитку живих організмів на Землі, представник виду *Homo sapiens*, єдиний існуючий на сьогодні представник цього роду. Людина — це істота, здатна до мислення, володіє мовою, здатна створювати та ефективно використовувати знаряддя праці в процесі соціального виробництва. Буддисти ж кажуть, що людина — це істота з безмежними, ненаситними бажаннями, яких неможливо просто зупинити.

Людина володіє складною психічною здатністю — свідомістю, яка є вмінням формувати образи і поняття, відображаючи як зовнішній, так і внутрішній світ. Свідомість нерозривно пов'язана з самосвідомістю та рефлексією. Тільки у людини є внутрішнє «Его» — особистісний внутрішній світ, що складається з переживань і думок.

Окрім розуму, свідомість людини включає позараціональні вчинки, емоційні аспекти, що визначають її поведінку. Людина діє не тільки через логіку, але й через бажання, інстинкти, емоції. Розум — це здатність діяти згідно з реальністю, а не лише через особисті бажання або миттєві імпульси.

Людина — соціальна істота, яка не може існувати поза суспільством. К. Маркс зазначав, що людина — це «ансамбль всіх суспільних відносин», що означає її глибоке зв'язування з іншими людьми в

соціальних структурах. Людина завжди прагне до свободи: вона є вільною до того часу, поки вона може сказати «ні» обставинам, в яких перебуває (Ж.-П. Сартр). Це прагнення до свободи та самовираження є суттєвим аспектом людського існування.

Пошук сенсу буття — ще одна важлива риса людини. Як зазначав В. Франкл у своїй праці «Людина в пошуках сенсу», сенс життя є ключовою характеристикою людини. Люди є духовними істотами, їхнє життя сповнене пошуком значення і глибинних цінностей.

Природа людини включає в себе як емпіричне, так і тілесне буття: фізіологія, генетика, поведінкові риси та манери. Людина — це чуттєва істота, яка перебуває у тілі, і це її фізична сутність. Як зазначав М. Гайдеггер, людина «закинута» в цей світ і повинна виживати в ньому, починаючи своє існування як довгий процес під назвою «життя». Людина є смертною істотою, і саме її тілесна природа нагадує про обмеженість і тимчасовість існування.

Таким чином, людина є комплексною істотою, яка поєднує в собі фізіологічні, психологічні, соціальні та духовні аспекти, що визначають її місце в суспільстві та в світі.

2. Співвідношення права і моралі

Філософ І. Кант у своїй роботі «Критика практичного розуму» намагався розібратися, що таке мораль, звідки у людини виникають моральні норми в поведінці та як вона дізнається про моральні принципи. Кант стверджує, що мораль не є природним почуттям, притаманним усім людям, а також не є результатом релігії чи релігійних догм. Мораль — це внутрішня властивість людини, моральний закон, який направляє її дії й вибір у житті.

І. Кант розрізняє два основних види законів: легальні та моральні.

Легальний закон — це зовнішні правила, які регулюють поведінку людини. Людина виконує ці закони через очікування винагороди або страх перед покаранням з боку суспільства, держави чи інших інституцій.

Моральний закон — це внутрішнє переконання, що є основою для моральних дій. Він служить необхідним фундаментом для розвитку

людини як моральної істоти, здатної до самостійних і відповідальних вчинків.

Категоричний імператив, який Кант вводить як абсолютний моральний закон, є ключовим елементом його етичної теорії. Це принцип, що зобов'язує людину діяти в такий спосіб, який може бути універсально прийнятним і виконуваним усіма людьми. Кант сформулював категоричний імператив у двох основних принципах:

1. «Живи так, щоб максима твоєї волі могла служити основою для загального законодавства». Це означає, що кожна дія повинна бути такою, щоб її можна було б універсально застосувати до всіх людей.
2. «Поступай так, щоб ти ставив іншу людину для себе і людства завжди лише як мету, а не як засіб для досягнення своїх особистих прагнень і бажань». Кант підкреслює, що кожна людина має бути визнана самостійною метою, а не засобом для досягнення інтересів інших.

Ці принципи вказують на важливість гідності людини та вимогу поважати її автономію і свободу.

3. Філософсько-правове розуміння свободи людини

Підходи до проблеми свободи: жорсткий детермінізм, волюнтаризм (індетермінізм), діалектичний.

Суть підходу жорсткого детермінізму полягає в абсолютному запереченні свободи. За цією теорією, людина перебуває у світі причинно-наслідкових зв'язків, які визначають її дії. Свобода в цьому контексті розглядається як ілюзія. У філософії історії можна виділити концепції, що заперечують свободу, зокрема фаталізм стоїків та феномен карми в індійській думці.

Волюнтаризм або індетермінізм, з іншого боку, стверджує, що людина є абсолютно вільною у своїх діях і не підпорядковується ніяким зовнішнім обмеженням. Воля тут розглядається як основний закон буття. До цього підходу належать філософи, такі як А. Шопенгауер («Світ як воля і уявлення») та Ф. Ніцше («Так говорив Заратустра»), які акцентують увагу на ідеї свободи волі як основи людського існування.

Розрізняють два види свободи: негативну та позитивну.

Негативна свобода пов'язана зі звільненням від чогось — від обмежень, гніту, пресингу чи тиску. Це може бути виражено в гаслах типу «Дайте мені свободу, але я не знаю, що з нею робити» (В. Висоцький). Така свобода є, радше, відсутністю обмежень і дозволяє людині уникати примусу.

Позитивна свобода пов'язана зі словом «свобода для чогось» — для самореалізації, творчості, змін у житті. Цей вид свободи дозволяє людині діяти, досягати цілей, розвиватися та реалізовувати свій потенціал. Однак для цього необхідні умови — наявність часу, ресурсів та можливостей.

Обмеження свободи стають очевидними, коли людина робить вибір з того, що є перед нею. Як зазначено в одному з фільмів: «Людина завжди хоче те, що бачить безпосередньо». Свобода дається людині на конкретному рівні: вона може вибирати в межах певних умов, але не може бути абсолютно вільною в іншому контексті.

Умови реалізації свободи включають не лише здатність робити вибір, а й наслідки цього вибору, які визначають майбутнє людини. Відмова від вибору також є вибором, як зазначає Ж.-П. Сартр, вказуючи на важливість особистої відповідальності у процесі прийняття рішень.

Труднощі реального прояву свободи виникають через наявність несвободи, що може супроводжуватися ілюзією свободи, або, навпаки, через відчуття несвободи, навіть коли реальна свобода існує.

Реалізація права на свободу — це здатність людини протистояти культурним стереотипам і соціальним вимогам. Це проявляється в прагненні бути вищим за нав'язані обмеження суспільства, у спробах подолати свою природу та змінити навколишній світ. Протистояння природним обмеженням і соціальним вимогам вказує на можливість людини досягати великих цілей навіть у найскладніших умовах. Це показує, що людина є вільною істотою, здатною піднятися вище своїх природних схильностей і прагнути до самореалізації в умовах реальної обмеженості.

Рекомендована література

1. Правознавство: підручник / Г.І. Балюк, Е.Ф. Демський, В.С. Ковальський [та ін.]; за відп.ред. О.В. Дзери. 11-те вид., перероб.і допов. Київ: Юрінком Інтер, 2017.
2. Теорія держави і права. Підручник. Практикум. Тести: підручник / Н. М. Крестовська, Л. Г. Матвєєва. - К.: Юрінком Інтер, 2015.
3. Копейчиков В.В., Загальна теорія держави і права. Навчальний посібник. К.: ЮрінкомІнтер, 2009.
4. Поліщук М.С. Правознавство: навчальний посібник для студентів не юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів / М.С. Поліщук, М.І. Логвиненко. Х.: Право, 2014.

Запитання та завдання для самоконтролю:

1. Прокоментуйте висловлювання Аристотеля у роботі «Нікомахова етика»: «Закон має примусову силу оскільки є судженням (logos) заснованим так чи інакше на розсудливості або розумі». Примусовість - ще одна важлива якість, на підставі якої сьогодні прийнято розмежувати норми права (закону) і норми моралі.
2. Прокоментуйте думку Августина: «закон не може виховати моральну (релігійну) особистість. Необхідна віра і благодать. Закон – зовнішня вимога, віра - внутрішнє переконання».
3. Погляди І. Канта на проблему взаємозв'язку моралі і права.
4. Н.Макіавеллі про антропологічні підстави права і влади.
5. Причини, витоки і можливості поєднання морального, правового і раціонального в сучасному науковому пізнанні.
6. Чому розвиток людських якостей і моральності надає конкурентних переваг у змаганні різних соціумів.
7. Чому надмірна соціальна нерівність у добу цивілізації деформує мораль людини?
8. Чи є альтруїзм суто людською рисою?
9. Які на Вашу думку, є засоби стримування людської агресивності?
10. Що нам дає підставу говорити про співвідношення моралі, права, свободи.
11. У первісному суспільстві звичай кровної помсти був обов'язковим. Вважалося, що душа людини, яка не помстилася, не знайде

спокою. Людство змінювалося, але кровна помста не йшла в минуле. Навіть нині вона інколи нагадує про себе якоюсь страшною трагедією. Одним із найпоширеніших звичаїв помсти було правило таліону (лат. «відплата») за яким злодій мав зазнати через покарання такі самі страждання і збитки, яких він завдав потерпілому. Основою цього правила є принцип «око за око, зуб за зуб». В основі правила таліону були уявлення людей, хоча й примітивні, про справедливість. Яскравим прикладом є той факт, що злодія не карали до тих пір, поки він не одужав сам. Адже треба було точно визначити, які збитки нанесені людині, і лише тоді застосовувати до злодія рівноцінне покарання. Як ви вважаєте, чи треба засуджувати людей первісного суспільства за використання кровної помсти, а згодом — правила таліону? Чи потрібно вводити правило таліон?

Теми для написання есе

1. Право і мораль: єдність і відмінність
2. І. Кант про право і можливості його пізнання
3. Правопорушення: поняття, причини і види
4. Юридична відповідальність: поняття та види

Теми до розробки презентацій

1. Філософсько-правовий зміст і обґрунтування прав людини
2. Гуманістична природа права
3. Ціннісні основи права: право як цінність
4. Право як форма свободи
5. Справедливість як основна правова цінність

Ситуаційні задачі

1. Студент свідомо не прийшов на зустріч, про яку завчасно домовився з одногрупником. Яку норму право порушено?
2. Спортсмен перед змаганням ужив заборонений препарат — допінг. Яку норму право порушено?
3. Студент 1 курсу гуманітарного факультету Максим А. не поступився місцем в автобусі вагітній жінці. Яку норму право порушено?

Тестові завдання

І РІВЕНЬ.

1. Монополія церкви у правлінні мала місце в добу:
 - А) Античності;
 - Б) Середньовіччя;
 - В) Просвітництва.
2. До якого органу треба звертатись в разі порушення прав людини?
 - А) Суд;
 - Б) Міську раду;
 - В) Верховну раду.
3. Правознавство – це дисципліна, яка вивчає процеси права:
 - А) В Україні;
 - Б) У сучасному світі;
 - В) Взагалі.
4. Суб'єктивне право особи, яке виявляє собою способи її можливої поведінки.
 - А) Свобода;
 - Б) Мораль;
 - В) розум.
5. Суспільство у епоху Середньовіччя:
 - А) Сукупність людей, які живуть за законами справедливості;
 - Б) Град земний , який прагне до граду небесного;
 - В) Система соціальних дій людей, сенс яких визначається виробленням цінностей;
6. Первинним та основним осередком суспільства є:
 - А) Людина;
 - Б) Сім'я;
 - В) Держава.
7. Обсяг і межі благ, які держава зобов'язалася гарантувати людині і суспільству:
 - А) Щастя і багатство;
 - Б) Здоров'я і мораль;
 - В) Права і свободу.
8. Визначена законом міра можливої поведінки особи:
 - А) Основне право;
 - Б) Основний обов'язок;

В) Свобода.

9. Булінг це:

А) Агресивне переслідування одного з членів колективу (особливо колективу школярів і студентів, але також і колег) з боку іншого члена колективу.

Б) Залицяння;

В) Поважне ставлення однієї людини до іншої;

10. Теза про те, що людина від народження є «чистою дошкою» належить:

А) Р. Декарту;

Б) Г. Лейбніцу;

В) Дж. Локку;

11. Автор роботи «Левіафан»:

А) Ж.Ж.Руссо;

Б) Дж.Локк;

В) Т. Гоббс.

12. Т.Гоббс виявляє моральний критерій поведінки людини в:

А) Праві;

Б) Філософії;

В) Релігії.

13. Автор загального принципу природного стану «війна всіх проти всіх»:

А) Аристотель;

Б) Т.Гоббс;

В) Н.Макіавеллі;

14. Т.Гоббс підкреслює, що держава виникає тоді, коли на місце «природного права», «права війни всіх проти всіх» з'являється:

А) Політичний розум;

Б) Філософський розум;

В) Правовий розум;

15. На думку Т.Гоббс найкращою формою правління є:

А) Абсолютна монархія;

Б) Аристократія;

В) Демократія.

II РІВЕНЬ

1. В чому складається необхідність правопорядку?
2. Що відповідно до концепції П. Рикера, є антропологічною основою права?
3. Яка форма індивідуального буття людини (індивід, особистість, індивідуальність) відповідає поняттю суб'єкта права?

III РІВЕНЬ

1. Що вважається порушенням академічної доброчесності (Закон України «Про освіту»).
2. Визначте основні положення Закону України «Про вищу освіту».
3. Наведіть аргументи на користь того, що Україна - світська держава.

ЛЕКЦІЯ 3. ОСНОВИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

План:

1. Загальна характеристика Конституції України та її юридичні властивості

2. Предмет, принципи і ознаки конституційного права

1. Загальна характеристика Конституції України та її юридичні властивості

Конституційне право — це основна галузь права в Україні. Конституція є основним документом, який володіє внутрішньою структурованістю та жорсткими принципами.

Перша Конституція була прийнята в ХІХ столітті в США, і сьогодні майже в кожній державі світу є своя Конституція, а отже, й конституційне право. В деяких країнах Конституція не має єдиного письмового документа, як, наприклад, у Великобританії. У той час як у США, Німеччині, Франції та багатьох інших країнах Конституція існує у вигляді чітко сформульованого документа.

Синонімом терміну «Конституція» є термін «Закон». Конституція України є Основним Законом держави.

Закон — це нормативно-правовий акт, який встановлює загальнообов'язкові правила для суспільства і має найвищу юридичну силу.

Конституція України — це Основний Закон держави України, який був ухвалений 28 червня 1996 року на 5-й сесії Верховної Ради України другого скликання. Конституція набула чинності з моменту її прийняття. Щорічно в Україні святкується День Конституції, присвячений пам'яті про цей важливий для держави акт.

Преамбула Конституції є вступною частиною, яка роз'яснює мету, обставини та мотиви ухвалення цього важливого документу, а також його цілі й завдання. Вона відіграє важливу роль, уточнюючи основні принципи, на яких будується правова система країни.

2. Предмет, принципи і ознаки конституційного права

Конституційне право є самостійною галуззю українського права, що складається з конституційних і звичайних норм. Воно регулює найбільш важливі суспільні відносини в політичній та правовій сферах,

визначаючи основи функціонування держави та взаємодію між громадянами і органами влади.

Предмет конституційного права охоплює чотири основні блоки суспільних відносин:

1. Відносини, що визначають основоположні засади народовладдя і суверенітету народу. Суверенітет народу — це природне право народу бути верховним і повновладним на своїй території.
2. Відносини, що розкривають структуру та устрій держави, як організації влади народу і для народу.
3. Відносини, що визначають основи функціонування держави, такі як гуманізм, демократизм, розподіл влади та інші ключові принципи.
4. Відносини, що визначають зв'язки між державою та конкретною особою: громадянство, гарантії прав і свобод тощо.

Загальні принципи конституційного права України включають публічність, пріоритетність, універсальність, демократизм, активну дієвість, науковість, наступність (історизм цієї галузі), системність і програмність.

Спеціальні принципи включають:

- Принципи конституційного ладу України;
- Принципи правового статусу людини, зокрема громадянства;
- Принципи організації та діяльності органів державної влади;
- Принципи місцевого самоврядування;
- Принципи конституційної юстиції;
- Принципи національної безпеки і оборони України.

Конституційному праву властиві такі ознаки:

1. Публічний характер. Конституційне право належить до галузей публічного права, оскільки його предмет пов'язаний із реалізацією влади народу, держави та територіальних громад.
2. Значення для політичного та соціального ладу. Конституційне право регулює найбільш важливі суспільні відносини, що стосуються політичної організації держави і її внутрішніх процесів.

3. Метод правового регулювання. Сукупність юридичних прийомів і способів впливу на суспільні відносини, що є предметом цієї галузі.
4. Розгалужена система. Включає природне та позитивне право, матеріальне і процесуальне право, загальну та особливу частини, а також інститути й норми конституційного права.
5. Широке коло суб'єктів. Конституційне право охоплює різні суб'єкти правовідносин, від органів державної влади до громадян.
6. Особливий вид юридичної відповідальності. Порушення конституційно-правових норм тягне за собою спеціальну юридичну відповідальність.
7. Важливість для національної правової системи. Конституційне право є основою для всієї правової системи України.
8. Соціальна роль. Конституційне право є не тільки загальновизнаною соціальною цінністю, але й важливим засобом пізнання суспільних процесів. Положення норм цієї галузі права, а також дослідження та освіта з конституційного права мають значення для кожної людини незалежно від її політичних, релігійних або соціальних переконань.

Ці особливості підкреслюють важливість конституційного права як фундаментальної частини правової системи України, що визначає основи організації і функціонування держави та забезпечення прав людини.

Рекомендована література

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Копейчиков В.В. Загальна теорія держави і права. Навчальний посібник. Київ: ЮрінкомІнтер, 2009. 320 с.
3. Поліщук М.С. Правознавство: навчальний посібник для студентів не юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів. Харків: Право, 2014. 108 с.
4. Правознавство: підручник / Г.І. Балюк, Е.Ф. Демський, В.С. Ковальський [та ін.]; за відп.ред. О.В. Дзери. - 11-те вид., перероб.і допов. Київ: Юрінком Інтер, 2017. 629 с.

5. Правознавство: Навчальний посібник. Київ: «ВД «Професіонал», 2007. 400с.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Якими статтями Конституції України життя і здоров'я людини визнаються найвищою соціальною цінністю та гарантується право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування?
2. Дайте визначення поняттям «Конституція», «закон», «влада», «Президент», «суверенітет», «Верховна рада».
3. Охарактеризуйте зміст поняття «конституційно-правова відповідальність»?
4. Чи виконує Конституція ідеологічну функцію ?
5. Охарактеризуйте зміст поняття «преамбула».
6. Прокоментуйте наведене висловлювання: «Кожен парламент у тій чи іншій державі є дзеркальним відображенням інтелектуального рівня суспільства, яке його обрало» (Шарль де Голль).
7. Чи захищений в Україні народний суверенітет.
8. Проаналізувавши зміст українських конституційно-правових актів Конституції Пилипа Орлика 1710 р., визначте, чи змінювався предмет конституційно-правового регулювання.
9. Встановіть співвідношення між поняттями Конституція, конституційна держава та конституційний лад. Як співвідносяться поняття конституційний лад та конституціоналізм? Які категорії є для них спільними (об'єднуючими)?
10. У чому полягає зміст принципу свободи людини ?

Теми для написання есе

1. Конституція України – Основний Закон держави.
2. Державна символіка України.
3. Конституційні обов'язки людини та громадянина.
4. Положення Конституції Пилипа Орлика.

Теми до розробки презентацій

1. Конституційний процес і реформи в Україні: мета проведення, завдання.
2. Конституція Пилипа Орлика (1710) як перша писана конституція: загальна характеристика.

3. Універсали Центральної Ради (1917-1918): загальна характеристика.

4. Конституція УНР (1918): загальна характеристика.

5. Характеристика діяльності Громадської організації (ГО).

Ситуаційні задачі.

1. Складіть перелік прав людини, які було порушено у наведених прикладах, та заповніть таблицю:

С. Петровський, після закінчення закладу вищої освіти, на протязі року не зміг знайти роботу за фахом. Тоді зі знайомими він вирішив відкрити власну справу та займатися роздрібною торгівлею.	
П. Рибалко працює слюсарем на заводі. Керівництво заводу не сплачує усім працівникам заробітну плату вже два місяці, а також в зимовий період не опалює службові приміщення	
Працівниками Національної поліції України було заарештовано групу осіб, яка займалась виготовленням та реалізацією ликероводочної продукції без наявності необхідних дозволів та документації	

2. До Міністерства Юстиції України звернувся громадянин Петренко С. для того, щоб йому надали роз'яснення відносно терміну «виховної функції Конституції». Охарактеризуйте виховну функцію Конституції. Підготуйте обґрунтовану відповідь на звернення Петренко С.

3. Розгляньте вимоги статті 106 Конституції України та визначте повноваження Президента України (відповіді впишіть у таблицю).

Призначає; присвоює; приймає рішення.	Має право; очолює; забезпечує; представляє.	Скасовує; утворює; вносить.
---	---	--------------------------------

Відповідь:	Відповідь:	Відповідь:
------------	------------	------------

Тестові завдання

І РІВЕНЬ

1. Результат інтелектуальної, творчої діяльності однієї людини або кількох осіб:
 - а) інтелектуальна власність; б) авторське право; в) суміжні права;
2. Первинним та основним осередком суспільства є:
 - а) людина; б) сім'я; в) держава.
3. Обсяг і межі благ, які держава зобов'язалася гарантувати людині і суспільству:
 - а) щастя і багатство; б) здоров'я і мораль; в) права і свободу.
4. Визначена законом міра можливої поведінки особи:
 - а) основне право; б) основний обов'язок; в) свобода.
5. Галузь права України, що регулює відносини, які виникають у процесі реалізації особою права на працю:
 - а) трудове право; б) сімейне право; в) конституційне право.
6. Хто є найвищою цінністю в Україні, за Конституцією:
 - а) держава; б) закон; в) людина, її права і свобода;
7. Свідоме і сумлінне додержання працівниками порядку колективної праці:
 - а) строк випробування; б) трудовий договір; в) трудова дисципліна.
8. Заборонено звільняти за ініціативою адміністрації:
 - а) вагітних жінок;
 - б) самотніх жінок, у яких немає чоловіка;
 - в) жінок, які мають дітей до 5 років;
9. Булінг це:
 - а) агресивне переслідування одного з членів колективу (особливо колективу школярів і студентів, але також і колег) з боку іншого члена колективу.
 - б) залицяння;
 - в) поважне ставлення однієї людини до іншої;
10. Винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу:

а) заробітна плата; б) премія; в) винагорода.

11. Конституція, як акті влади, вперше виникла в:

а) Давньому Римі; б) Новий час; в) Відродження.

12. Конституція як основний Закон України була прийнята:

а) 28 серпня 1996р.; б) 28 червня 1996р.; в) 28 липня 1996р.;

13. До совісті людини відносяться перераховані властивості, окрім:

а) внутрішнє знання добра і зла;

б) вимога категоричного імперативу;

в) симптом психічного розладу;

14. Підставою мусульманського законодавства, що регулює діяльність у галузі охорони здоров'я:

а) є національні інтереси;

б) є звід канонічних законів ісламу;

в) є інтереси науки;

15. Право лікаря на лжесвідчення безнадійному хворому не може бути універсальним через існування:

а) антропологічного розуміння смерті як стадії життя;

б) різноманітності психоемоційних характеристик особистості;

в) всі перераховані причини.

II РІВЕНЬ

1. Конституція України і її структура.

2. Верховна Рада України: склад, структура, повноваження, організація роботи.

3. Повноваження Президента України і порядок їх здійснення.

III РІВЕНЬ

1. У чому полягає зміст поняття «державні символи»? Назвіть функції державних символів України.

2. Назвіть різновиди порушень академічної доброчесності в Україні.

3. Як конституційно-правовий статус людини співвідноситься із суспільним статусом людини.

ЛЕКЦІЯ 4. ЦИВІЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

План:

1. Загальна характеристика Цивільного права України
2. Загальні положення Цивільного права України
3. Зобов'язальне право

1. Загальна характеристика Цивільного права України

У Давньому Римі право вперше чітко поділилося на дві основні частини: публічне право (*jus publicum*) та приватне, або цивільне право (*jus privatum / civilis*).

Публічне право (*jus publicum*) регулювало відносини між державою та окремими особами. Воно виражало інтереси держави, суспільства загалом і охоплювало сфери, де виникала влада та підпорядкування. У цьому випадку держава визнавалася першочерговим суб'єктом правовідносин. До публічного права належали: кримінальне право, адміністративне право, фінансове право тощо.

Приватне (цивільне) право (*jus privatum / civilis*) регулювало рівноправні відносини між окремими громадянами (суб'єктами), що виступали на рівних засадах. Це право захищало приватні інтереси осіб, майнові та немайнові права. Класичним прикладом цивілістики є цивільне право сучасного зразка.

Цивільне право — це одна з ключових галузей приватного права, яка базується на головному принципі: рівність суб'єктів правовідносин. Усі сторони в цивільних правовідносинах мають рівні юридичні можливості та не підпорядковані одна одній.

Основні норми цивільного права кодифіковані в Цивільному кодексі України, який набув чинності 1 січня 2004 року. Цей документ складається з шести книг, кожна з яких системно регулює окремі правові інститути.

Структура Цивільного кодексу України:

Книга перша. Загальні положення

- а. Розділ 1. Основні положення
- б. Розділ 2. Особи (фізичні та юридичні)
- с. Розділ 3. Об'єкти цивільних прав (речі, гроші, результати інтелектуальної діяльності тощо)

d. Розділ 4. Правочини. Представництво

e. Розділ 5. Строки та терміни. Позовна давність

Книга друга. Особисті немайнові права фізичної особи - охоплює права на ім'я, честь, гідність, особисте життя, недоторканність житла, інформацію тощо.

Книга третя. Право власності та інші речові права

a. Розділ 1. Право власності

b. Розділ 2. Речові права на чуже майно

Книга четверта. Право інтелектуальної власності - регулює відносини щодо авторських, суміжних прав, прав на винаходи, знаки для товарів і послуг, об'єкти промислової власності тощо.

Книга п'ята. Зобов'язальне право

a. Розділ 1. Загальні положення про зобов'язання

b. Розділ 2. Загальні положення про договір

c. Розділ 3. Окремі види зобов'язань:

- Підрозділ 1. Договірні зобов'язання (Глави 54–77): купівля-продаж, оренда, підряд, позика тощо
- Підрозділ 2. Недоговірні зобов'язання (Глави 78–83): відшкодування шкоди, безпідставне збагачення тощо

Книга шоста. Спадкове право - визначає порядок спадкування за законом і за заповітом, правила оформлення спадщини, коло спадкоємців та порядок прийняття спадщини.

Цивільне право відіграє важливу роль у формуванні ринкових відносин, забезпеченні стабільності правового обігу, охороні приватної власності та реалізації особистих прав громадян. Його норми застосовуються в повсякденному житті – від купівлі товарів до оформлення спадщини.

2. Загальні положення

Перша частина цивільного права охоплює три ключові елементи:

1. Суб'єкти цивільного права
2. Об'єкти цивільних правовідносин
3. Юридичні факти (угоди, договори, зобов'язання)

Суб'єкти – це учасники цивільних правовідносин, які здатні мати цивільні права та обов'язки, а також реалізовувати їх.

У цивільному праві України виділяють два основні типи суб'єктів. Фізичні особи – люди як індивідуальні учасники правових відносин. Кожна фізична особа характеризується двома юридичними

властивостями:

- Цивільна правоздатність – здатність мати цивільні права та обов'язки. Вона виникає з моменту народження і припиняється зі смертю.
- Цивільна дієздатність – здатність особи самостійно набувати цивільні права та здійснювати юридично значущі дії. Повна дієздатність зазвичай настає з 18 років або внаслідок емансипації.

Юридичні особи – організації, що створені відповідно до закону, мають окреме майно і можуть нести самостійну юридичну відповідальність.

За метою діяльності юридичні особи поділяються на:

- Підприємницькі (комерційні) – створюються з метою отримання прибутку.
- Непідприємницькі (некомерційні) – створюються для досягнення інших цілей (наукових, освітніх, благодійних, культурних тощо), а не для прибутку.

Об'єкт – це те, з приводу чого виникають цивільні правовідносини.

До об'єктів належать:

- речі (рухомі й нерухомі)
- гроші, цінні папери
- результати інтелектуальної діяльності
- особисті немайнові блага (життя, честь, гідність)
- майнові права, включно з правом власності

Право власності – це право володіти, користуватися і розпоряджатися майном на власний розсуд, у межах закону. Воно передбачає:

- Придбання права власності, що може відбуватись шляхом:
 - створення нової речі (переробка),
 - набуття безхазяйного майна (знахідка),
 - набуття скарбу.
- Припинення права власності, що може статися внаслідок:
 - конфіскації (примусове вилучення в інтересах держави),

- реквізиції (тимчасове вилучення майна під час надзвичайних ситуацій),
- приватизації (передача державного або комунального майна у приватну власність).

Юридичні факти є підставою виникнення цивільних прав і обов'язків.

- Угода – це дія, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав і обов'язків. Угоди можуть бути односторонніми, двосторонніми або багатосторонніми.
- Договір – це різновид угоди, що передбачає волевиявлення щонайменше двох сторін, які досягають згоди щодо умов співпраці.
- Зобов'язання – це правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити певну дію (передати майно, надати послугу тощо) або утриматися від певної дії, а інша сторона (кредитор) має право вимагати виконання цього обов'язку.

Таким чином, перша частина цивільного права формує основу для розуміння структури цивільних правовідносин, які є ключовими для реалізації особистих і майнових інтересів громадян і юридичних осіб у межах правового поля.

3. Зобов'язальне право (види договорів)

Безоплатні договори:

Договір дарування. Суб'єктами договору є – дарувальник та обдаровуваний. Згідно договору, одна сторона дарувальник передає іншій стороні обдаровуваному речі.

Безоплатне користування. У безоплатних договорах – покористувався поверни назад.

Платні договори:

Договір купівлі-продажу. Суб'єктами договору є - покупець та продавець.

Договір міни / бартеру – це обмін однієї речі на іншу.

Договір ренти. Суб'єктами договору є – рентодатель та ренто одержувач. Рентодатель передає майно ренто одержувачу.

Договір довічного утримання. Суб'єктами договору є – відчужувач (одна сторона) та набувач (інша сторона). Оренда – суб'єктами договору є: орендодавець та орендоодержувач. Згідно договору оренди майно переходить у тимчасове користування за оплату.

Договір найма. Суб'єктами договору є - наймодавець та наймач.

Договір підряду. Суб'єктами договору є - підрядчик та замовник. Підрядчик зобов'язується за рахунок коштів замовника зробити якусь річ.

Договір відшкодувального надання послуг. Суб'єктами договору є - виконавець та замовник.

Договір перевезення. Суб'єктами договору є – перевізник (одна сторона) та відправник (інша сторона). Перевізник зобов'язується доставити вантаж відправника до пункту призначення та видати його особі.

Кредитний договір. Суб'єктами договору є – кредитодавець та позичальник.

Договір зберігання. Суб'єктами договору є – зберігач та поклажодавець.

Договір прокату. Суб'єктами договору є – наймодавець та наймач. За договором прокату наймодавець, який здійснює підприємницьку діяльність з передання речей у найм, передає або зобов'язується передати рухому річ наймачеві у користування за плату на певний строк.

Договір страхування. Суб'єктами договору є – страховик та страхувальник.

Договір доручення. Суб'єктами договору є - повірений та довіритель.

Договір комісії. Суб'єктами договору є – комісіонер та комітент.

Рекомендована література

1. Антологія української юридичної думки: в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. Т. 6: Цивільне право / упоряд.: Я. М. Шевченко, І. Б. Усенко, Г. П. Тимченкотаін. ; відп. ред. Я. М. Шевченко. Київ: Вид. Дім «Юрид. книга», 2003. 584 с.

2. Антонов В. М. Інтелектуальна власність і комп'ютерне авторське право. Київ: КНТ, 2006. 520 с.

3. Бегова Т. І. Поняття «ноу-хау» і договір про його передання: монографія. Харків: Право, 2009. 160 с.

4. Правознавство: Навчальний посібник. Київ: «ВД «Професіонал», 2007. 400с.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Яке місце займає цивільне право серед інших галузей права?
2. Дайте визначення цивільного права.
3. Чи відповідає держава за своїми зобов'язаннями?
4. Перелічіть способи захисту цивільних прав.
5. Якими способами особа може здійснювати самозахист цивільних прав?

Теми для написання есе

1. Цивільне право: загальна характеристика цивільної правоздатності і цивільної дієздатності.
2. Здійснення цивільних прав та виконання юридичних обов'язків.
3. Поняття зобов'язань у цивільному праві.
4. Відповідальність у цивільному праві.

Теми до розробки презентацій

1. Роль судової практики в удосконаленні, тлумаченні та застосуванні цивільного законодавства.
2. Рятуння здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи.
3. Співвідношення права власності та інших речових прав.
4. Цивільна дієздатність фізичної особи.
5. Цивільна правоздатність фізичної особи.

Ситуаційні задачі.

1. С. Петровский на автомобілі під час подорожі збив Ветренко О., який у зв'язку з цим було заподіяно шкоду. Пізніше Ветренко О. звернулася до суду з вимогою про відшкодування заподіяної шкоди. С. Петровский заявив, що він у кримінальному судочинстві був визнаний невинним і звільнений від відповідальності, тому він не може нести відповідальності, також ст. 1166 ЦК України передбачає вину як обов'язкову умову такої відповідальності. На цю відповідь адвокат Ветренко О. зазначив, що в данній ситуації необхідно користуватись не

загальною, а спеціальною нормою – ст.1187 ЦК України, відповідно до якої С. Петровський повинен нести відповідальність за скоєні ним дії. Як співвідносяться спеціальні та загальні норми цивільного законодавства? Поясніть позицію адвоката потерпілої Ветренко О.

2. Підприємство ПП «Фрукти-овочі» передало АП «Швидкі перевозки» замовлення для доставки для своїх мережевих 10 магазинів «Дари природи» свою продукцію – партію овочів та фруктів на суму 250 тис. грн. При прийомці товару від перевізника отримувачами була виявлена нестача товару на 3 магазинах на загальну суму 2300 грн.

3. Визначте, чи можна вважати цивільно правовими відносини, що виникли за такими обставинами, і застосувати до них норми цивільного права: Іванцов Р. та Рубченко Д. ремонтували огорожу біля гаражу Ветрикова С. При цьому вони пошкодили дах гаражу, який знаходився біля огорожі. Вартість необхідного ремонту склала 200 грн. Ветриков С. звернувся з позовом до суду до Іванцова Р. про стягнення 200 грн., але останній погодився заплатити лише 100 грн, оскільки шкоду заподіяв не тільки він, а ще був Рубченко Д.

Чи підлягає позов задоволенню?

Тестові завдання

І РІВЕНЬ

1. Конкретні життєві обставини, з яких ми норми цивільного законодавства зв'язують правові наслідки, передусім виникнення, зміну і припинення правових відносин є:

- А – юридичний факт;
- Б – сімейний факт;
- В – адміністративний факт.

2. Принципи цивільного права:

- А – свобода договору;
- Б – вільний вибір партнерів;
- В – неприпустимість свавільного втручання у сферу особистого життя людини.

3. Функція цивільного права:

- А – аксіологічна;
- Б – регулятивна;

В – пізнавальна;

4. Романо-германська система цивільного права утвердилася у:

А – Франції, Німеччині, Бельгії;

Б – Індії, Сінгапурі, Палестині;

В – Пакистані, Бірмі, Малайзії.

5. Індуїстська система цивільного права утвердилася у:

А – Франції;

Б – Іспанії;

В – Індії;

6. Які з названих методів є методами дослідження науки цивільного права:

А – діалектичний метод;

Б – метафізичний метод;

В – системний метод;

7. Доберіть правильну відповідь:

А – кожен громадянин має право на підприємницьку діяльність;

Б – кожен має право здійснювати підприємницьку діяльність;

В – кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом.

8. Функція цивільно-правової відповідальності:

А – компенсаційна;

Б – прогностична;

В – регресна;

9. До нерухомих речей відносяться:

А – автомашини;

Б – будинки;

В – акції;

10. До споживних речей відносяться:

А – борошно;

Б – автомашина;

В – будинок.

11. До неподільних речей відносяться:

А – автомобіль;

Б – борошно;

В – цукор.

12. До нематеріальних благ відносяться:

А – інформація;

Б – автомобіль;

В – будинок;

13. Піклування встановлюється:

А – над неповнолітніми у віці від 14 до 18 років;

Б – над неповнолітніми у віці від 15 до 16 років;

В – над неповнолітніми у віці від 15 до 18 років;

14. Опіка встановлюється:

А – над неповнолітніми у віці від 14 до 18 років:

Б – над неповнолітніми, які не досягли 14 років.

В – над неповнолітніми у віці від 14 до 17 років:

15. Неповна дієздатність у осіб у віці:

А – від 15 до 18 років;

Б – від 17 до 20 років;

В – від 14 до 18 років.

II РІВЕНЬ

1. Коли виникає повна дієздатність громадянина.

2. Що таке зобов'язання, у яких випадках воно виникає.

3. Хто є недостойним спадкоємцем.

III РІВЕНЬ

1. У чому полягає зміст договору дарування. Наведіть приклади.

2. Назвіть відмінність платних і безоплатних договорів.

3. Дайте визначення договору зберігання. Для чого необхідний його правовий захист. Обґрунтуйте свою відповідь.

ЛЕКЦІЯ 5. ОСНОВИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

План:

1. Загальна характеристика адміністративного права
2. Суб'єкти адміністративного права
3. Сфери управління адміністративного права
4. Адміністративна відповідальність

1. Загальна характеристика адміністративного права

Адміністративне право – це галузь публічного права, створена для регулювання державного управління. Його головною функцією є організація та забезпечення ефективної взаємодії державної влади з юридичними та фізичними особами.

Слово *administrare* походить з латинської мови й означає «керувати», «управляти». Відтак, державне управління є ядром (серцем) адміністративного права, а сама держава виступає організуючою силою, що спрямовує діяльність суб'єктів суспільного життя відповідно до правових норм.

Предмет адміністративного права – це коло суспільних відносин, що виникають у процесі організації й реалізації державного управління. Інакше кажучи, це відносини між органами публічної влади та іншими суб'єктами (громадянами, підприємствами, установами тощо), які виникають під час виконання управлінських функцій.

Метод правового регулювання – це засіб, яким держава впливає на поведінку суб'єктів.

В адміністративному праві домінує імперативний (владно-розпорядчий) метод, що передбачає:

- підпорядкування однієї сторони іншій;
- одностороннє прийняття рішень державними органами;
- обов'язковість виконання вказівок органу влади.

На відміну від приватноправових галузей, де застосовується диспозитивний метод (договірна свобода), адміністративне право ґрунтується на владному впливі та дисциплінарній підзвітності.

До теоретичної частини адміністративного права належать:

- джерела адміністративного права (правові акти різного рівня);

- принципи адміністративного права (законність, публічність, пріоритет прав людини тощо);
- суб'єкти адміністративного права (державні органи, посадові особи, громадяни, юридичні особи).

Держава здійснює управління в різних сферах суспільного життя:

- освіта,
- охорона здоров'я,
- транспорт,
- громадський порядок,
- екологія тощо.

Окрему увагу в адміністративному праві приділено відповідальності за порушення адміністративно-правових норм.

Адміністративна відповідальність настає, зокрема, у вигляді:

- штрафу,
- адміністративного арешту,
- позбавлення спеціального права (водійського посвідчення тощо),
- попередження.

Джерела адміністративного права — це нормативні акти, що встановлюють правила поведінки в адміністративно-правовій сфері. До них належать:

1. Нормативно-правові акти — закони, підзаконні акти, укази, постанови.
2. Індивідуально-правові акти — рішення, накази, приписи органів влади, які мають разову дію щодо конкретної особи чи ситуації.
3. Акти тлумачення права — офіційне роз'яснення змісту правових норм, наприклад, роз'яснення Конституційного Суду або профільних міністерств.

Таким чином, адміністративне право виступає ключовим інструментом організації державного життя, забезпечуючи дотримання законності, ефективне управління та належну відповідальність у публічній сфері.

2. Суб'єкти адміністративного права

Суб'єкти адміністративного права — це фізичні особи та організації, які беруть участь у адміністративно-правових відносинах, мають

відповідні права та обов'язки, визначені нормами адміністративного законодавства.

Класифікація суб'єктів адміністративного права:

Індивідуальні суб'єкти - це фізичні особи (громадяни України, іноземці, особи без громадянства), які можуть бути учасниками адміністративних правовідносин, зокрема:

- як порушники адміністративного законодавства (наприклад, порушення ПДР),
- як отримувачі державних послуг (оформлення паспорта, дозволів, ліцензій тощо).

Колективні суб'єкти – це юридичні особи приватного або публічного права:

- комерційні організації (підприємства, фірми, банки, компанії);
- неприбуткові установи (освітні, медичні, наукові, культурні організації);
- органи місцевого самоврядування (сільські, селищні, міські ради тощо).

Органи державної влади - це владні суб'єкти, що реалізують функції державного управління:

- органи виконавчої влади (Кабінет Міністрів, міністерства, державні адміністрації);
- органи законодавчої влади (Верховна Рада України — як суб'єкт нормотворчості);
- органи судової влади (хоча суди не є класичними адміністративними органами, вони розглядають справи про адміністративні правопорушення або спори з органами влади).

Посадові особи органів влади - це державні службовці, які виконують організаційно-розпорядчі чи консультативні функції: голови ОДА, начальники управлінь, інспектори, адміністратори, працівники поліції тощо.

Таким чином, суб'єктами адміністративного права можуть бути як окремі громадяни, так і органи державної влади, юридичні особи та їхні представники, які беруть участь в управлінських правовідносинах на підставі чинного законодавства.

3. Сфери управління адміністративного права

Адміністративне право охоплює різні сфери суспільного життя, у яких держава здійснює управлінську діяльність. Основні з них:

Політична сфера - адміністративне право регулює порядок реалізації громадянами політичних прав:

- отримання дозволу на проведення мітингів, демонстрацій або інших мирних зібрань;
- порядок реєстрації політичних партій;
- реєстрація кандидатів на виборні посади (наприклад, депутата чи голови громади).

Економічна сфера - у цій сфері адміністративне право забезпечує:

- ліцензування та контроль за видобутком корисних копалин;
- регулювання внутрішніх перевезень, логістики, інфраструктури;
- діяльність суб'єктів господарювання, які працюють у важливих галузях економіки.

Соціально-культурна сфера - держава управляє соціальними та культурними процесами через:

- встановлення стандартів вищої освіти;
- розробку освітніх програм (навчально-методичних комплексів — НМК);
- формування ключових компетентностей у здобувачів освіти, наприклад: комунікативної — уміння спілкуватися; професійно-знаннєвої — розуміння таких понять, як адміністративне право, правова відповідальність тощо.

Юридична сфера - вона охоплює:

- діяльність Міністерства юстиції України;
- функціонування державної виконавчої служби, нотаріату, реєстрації актів цивільного стану;
- контроль за додержанням законодавства органами виконавчої влади.

Медична сфера - адміністративне право регламентує:

- діяльність закладів охорони здоров'я;
- порядок ліцензування медичних установ;
- стандарти медичних послуг, профілактики та лікування;

- діяльність Міністерства охорони здоров'я України, яке здійснює державне управління у галузі медицини.

4. Адміністративна відповідальність і адміністративне правопорушення

Відповідальність — це здатність особи нести негативні наслідки за свої вчинки або бездіяльність. В адміністративному праві ця здатність пов'язана з виконанням норм, спрямованих на управління суспільством.

Соціальна відповідальність — це відповідальність людини перед іншими членами суспільства, зокрема за дані обіцянки, вчинки та рішення.

Однією з форм соціальної відповідальності є юридична відповідальність — заходи державного примусу, які застосовуються до особи, яка вчинила протиправне діяння.

Види юридичної відповідальності:

1. Кримінальна — за тяжкі злочини;
2. Цивільна — за порушення майнових прав;
3. Дисциплінарна — за порушення трудової дисципліни;
4. Адміністративна — за проступки, що порушують громадський порядок, управлінські норми тощо.

Адміністративна відповідальність — це особливий вид юридичної відповідальності, який настає за адміністративні правопорушення і передбачає заходи впливу (штраф, попередження, адміністративний арешт тощо).

Ознаки адміністративної відповідальності:

- Джерела права — Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП);
- Суб'єкти — як фізичні, так і юридичні особи;
- Міра покарання залежить від тяжкості правопорушення, але не є такою суворою, як у кримінальному праві.

Адміністративне правопорушення (проступок) — це протиправна дія або бездіяльність, що посягає на порядок управління, суспільну безпеку, громадський порядок тощо, за яку передбачено адміністративну відповідальність.

Структурні ознаки адміністративного правопорушення:

1. Об'єкт — суспільні відносини, які охороняються адміністративним правом;
2. Об'єктивна сторона — конкретні дії або бездіяльність, спосіб, місце, час учинення проступку;
3. Суб'єкт — особа, яка вчинила правопорушення (фізична або юридична, здатна нести відповідальність);
4. Суб'єктивна сторона — ставлення особи до вчиненого (умисел або необережність).

Таким чином, адміністративна відповідальність є важливою складовою державного механізму впливу на поведінку громадян і організацій у публічній сфері.

Рекомендована література

1. Галуцько В., Курило В., Короед С. та ін. Адміністративне право України. Т.1. Загальне адміністративне право. Херсон: Грінь Д.С., 2015. 272 с.
2. Галуцько В. Олефір В., Гридасов Ю. та ін. Адміністративне право України: у 2-х т.: підручник Т. 1.: Загальне адміністративне право. Академічний курс. Херсон: ХМД, 2013. С. 396 с.
3. Галуцько В. Публічний інтерес в адміністративному праві. Форум права. 2010. №4. С. 178-182. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2010_4_29
4. Гриценко І., Мельник Р., Пухтецька А. та ін. Загальне адміністративне право: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2017. 566 с.
5. Мельник Р., Бевзенко Р. Загальне адміністративне право: навчальний посібник. Київ: Ваіте, 2014. 376 с.

Питання та завдання для самоконтролю

1. У чому полягає зміст публічного адміністрування як форми реалізації публічної влади?
2. Хто належить до суб'єктів публічного адміністрування?
3. У чому полягає зміст і сутність публічного інтересу?
4. Здійсніть відмежування адміністративного права від цивільного.
5. У чому полягає значення принципів адміністративного права?
6. У чому полягає значення принципу верховенства права для публічного адміністрування?

7. Що розуміється під джерелом адміністративного права?

8. Як можна пояснити причину збільшення кількості джерел адміністративного права?

Теми до розробки презентацій

1. Види (форми) реалізації адміністративно-правових норм.

2. Поняття механізму адміністративно-правового регулювання та характеристика його елементів.

3. Структура та класифікація адміністративно-правових норм.

4. Система, джерела, наука адміністративного права.

5. Вимоги до застосування норм адміністративного права (законність, обґрунтованість, доцільність).

Ситуаційні задачі.

1. Неповнолітній Ветренков О. 15 років, учень ЗОСШ № 7 вживав алкогольні напої у групі дорослих осіб. Ветренков О. був затриманий в громадському місці за те, що ображав людську гідність, до того ж був у стані алкогольного сп'яніння. Чи вбачається в діях Ветренкова О. склад адміністративного правопорушення? Чи є в діях Ветренкова О. обставини, які пом'якшують відповідальність за вчинення адміністративного правопорушення? Відповіді обґрунтуйте.

2. У приміському електропоїзді п'ятеро осіб грали в карти на гроші, до того ж гучно кричали, висловлювалися нецензурною лайкою. Поліцейський патруль, що проходив через вагон, зажадав припинити азартну гру. Громадяни не підкорилися на вимоги поліцейських, говорячи про те, що вони нікому не заважають. Тоді представники поліції вилучили у громадян карти та склали протокол про правопорушення. Дайте юридичну оцінку ситуації, яка склалась. Чи законні дії працівників поліції?

3. Подружня пара Федоренко В. та Федоренко О. під час відпочинку в лісі порушили правила пожежної безпеки. Лісничий, побачивши скоєне, доповів своєму керівникові – директору «Ліспромхоз». Директор прийняв рішення відносно цього порушення – про накладення адміністративного стягнення до громадян – штраф на Федоренко В. та Федоренко О. Проаналізуйте ситуацію та оцініть правильність дій

лісничого та директора «Ліспромхоз». Охарактеризуйте адміністративну відповідальність за вчинення адміністративного правопорушення.

Тестові завдання

І РІВЕНЬ

1. До яких галузей правової системи належить адміністративне право:

- А) спеціальних; Б) комплексних;
- В) фундаментальних;
- Г) спеціалізованих.

2. Адміністративне право як самостійна галузь права бере свій початок у:

- А) XVII ст.; Б) XVIII ст.; В) XIX ст.; Г) з 1917 р.

3. Яка із систем еволюційного розвитку адміністративного права є вірною?

А) поліцейське законодавство – поліцейське право – право управління – адміністративне право;

Б) державне право – магдебурзьке право – адміністративне законодавство – адміністративне право.

В) поліцейське право – поліцейське законодавство – право управління – адміністративне право;

Г) право управління – поліцейське право – поліцейське законодавство – адміністративне право;

4. Удосконалення державного управління притаманне:

- А) країнам СНД; Б) усім країнам;
- В) лише країнам Європи; Г) лише Україні.

5. До предмету адміністративного права правові відносини входять:

- А) щодо укладення та виконання господарських договорів;
- Б) щодо вирішення господарських спорів;
- В) щодо спільного користування земельною ділянкою;
- Г) щодо реєстрації транспортного засобу.

6. Адміністративно-правові норми можуть бути реалізовані шляхом:

- А) виконання, порушення, використання, застосування;
- Б) виконання, додержання, заборони, застосування.
- В) виконання, додержання, порушення, тлумачення;
- Г) виконання, додержання, використання, застосування;

7. Система адміністративного права складається з:

- А) системи джерел;
- Б) загальної та особливої частин;
- В) загальної та спеціальної частин;
- Г) загальної, особливої та спеціальної частин.

8. Адміністративно-правові норми за методом впливу на суб'єкта поділяються на:

- А) матеріальні та процесуальні;
- Б) зобов'язуючі, забороняючі, уповноважуючі, рекомендаційні, стимулюючі;
- Г) строкові та безстрокові;
- Б) регулятивні та охоронні.

9. Принципи адміністративного права - це:

- А) ключові поняття, що застосовуються при розробці та прийнятті адміністративно-правових актів;
- Б) положення норм адміністративного права, які мають велике практичне значення;
- В) основоположні засади, відповідно до яких формуються та функціонують система та зміст цієї галузі права;
- Г) ідеї, на які спирається реалізація норм адміністративного права.

10. Методи адміністративного права – це...

- А) закріплені в нормах адміністративного права прийоми та способи впливу на суспільні відносини у сфері державного управління;
- Б) прийоми та способи організації суспільного життя органами виконавчої влади;
- В) прийоми та способи здійснення державноуправлінської діяльності;
- Г) прийоми та способи впливу державних органів на суспільство.

11. Кому з перелічених осіб належить розробка теорії державного регулювання економіки?

- А) Джону Кейнсу;
- Б) Адаму Сміту;
- В) Володимиру Леніну;
- Г) Олександрю Семенюку.

12. До якого виду юридичних фактів належить факт, який пов'язаний зі сплатою порушником правопорядку штрафу?

- А) правоутворюючих;
- Б) правоприпиняючих;
- В) правозмінюючих;
- Г) правовідновлюючих.

13. Під формою державного управління розуміють:

А) способи і засоби впливу на суспільні відносини в сфері державного управління;

Б) внутрішньо-організаційні відносини в системі органів виконавчої влади;

В) зовнішнє організаційно-правове вираження конкретних однорідних дій органів виконавчої влади;

Г) заходи адміністративного примусу.

14. Офіційне оприлюднення нормативно-правових актів здійснюється:

А) після опублікування в журналах “Офіційний вісник України”, “Відомості Верховної Ради України” та газеті “Урядовий кур'єр”;

Б) після включення їх до Єдиного державного реєстру нормативних актів із зазначенням присвоєного їм реєстраційного коду;

В) через телебачення і радіо;

Г) після підписання їх Президентом України.

15. Адміністративне право - це :

А) система адміністративно-правових актів, розташованих у певній логічній послідовності;

Б) система адміністративно-правових актів, джерел права та адміністративно-правових норм об'єднаних у єдину систему;

В) система правових норм та інститутів, об'єднаних єдиним предметом та методом, та розташованих у певній логічній послідовності;

Г) система правових норм, інститутів та галузей, об'єднаних єдиним предметом та методом та розташованих у певній логічній послідовності.

II РІВЕНЬ

1. Система адміністративного права.

2. Методи непрямого регулювання економіки.

3. Проаналізуйте основні положення КУпАП та визначте, до яких категорій осіб не застосовується адміністративний арешт?

III РІВЕНЬ

1. Поясніть принципи адміністративного права.
2. Що вважається джерелом адміністративного права.
3. Як Ви розумієте поняття «Адміністративний процес у широкому розумінні»?

ЛЕКЦІЯ 6. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СІМЕЙНОГО ПРАВА

План:

1. Сімейне право: поняття, принципи, джерела
2. Укладання і припинення шлюбу

1. Сімейне право: поняття, принципи, джерела

Сімейне право – це самостійна галузь права, яка регулює особисті немайнові та майнові відносини, що виникають між членами сім'ї на підставі шлюбу, спорідненості, усиновлення, опіки та піклування.

Зміст Сімейного кодексу України:

Розділ I. Загальні положення

Глава 1. Сім'я. Регулювання сімейних відносин.

Глава 2. Здійснення сімейних прав та виконання сімейних обов'язків.

Захист сімейних прав та інтересів.

Розділ II. Шлюб. Права та обов'язки подружжя.

Глава 3. Загальні положення.

Глава 4. Державна реєстрація шлюбу.

Глава 5. Недійсність шлюбу.

Глава 6. Особисті немайнові права та обов'язки подружжя.

Глава 7. Право особистості приватної власності дружини і чоловіка.

Глава 8. Право спільної сумісної власності подружжя.

Глава 9. Права та обов'язки подружжя по утриманню.

Глава 10. Шлюбний договір.

Глава 11. Припинення шлюбу.

Розділ III. Права та обов'язки матері, батька і дитини.

Глава 12. Визначення походження дитини

Глава 13. Особисті немайнові права і обов'язки батьків та дітей.

Глава 14. Права батьків і дітей на майно.

Глава 15. Обов'язок матері, батька утримувати дитину та його виконання

Глава 16. Обов'язок батьків утримувати повнолітніх дочку, сина та його виконання.

Глава 17. Обов'язок повнолітніх дочки, сина утримувати батьків та його виконання.

Розділ IV. Влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Глава 18. Усиновлення.

Глава 19. Опіка та піклування над дітьми.

Глава 20. Патронат над дітьми.

Глава 20-1. Прийомна сім'я.

Глава 20-2. Дитячий будинок сімейного типу.

Розділ V. Права та обов'язки інших членів сім'ї та родичів.

Глава 21. Особисті немайнові права та обов'язки інших членів сім'ї та родичів.

Глава 22. Обов'язок по утриманню інших членів сім'ї та родичів.

Розділ VI. Особливості усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами, та іноземцями.

Розділ VII. Прикінцеві положення.

Предмет сімейного права: укладення та розірвання шлюбу; права та обов'язки подружжя; батьківські права та обов'язки; аліментні зобов'язання; усиновлення, опіка та піклування.

Відмінності від інших галузей права: основним об'єктом регулювання є особисті негрошові відносини (на відміну від цивільного права, де переважають майнові відносини). Соціально-захисна функція (захист інтересів дітей, непрацездатних членів сім'ї).

Принципи – це основні ідеї, що визначають зміст і напрямок правового регулювання. До них належать:

1. Рівність прав подружжя (ст. 51 Конституції України).
2. Добровільність шлюбного союзу (шлюб укладається за взаємною згодою).
3. Пріоритет виховання дітей в сім'ї (право дитини на батьківську опіку).
4. Захист прав дітей, непрацездатних членів сім'ї.
5. Рівність прав дітей незалежно від походження (ст. 52 Конституції).
6. Обмеження участі держави у сімейних відносинах (недопущення свавілля, але захист соціально вразливих осіб).

Джерела – це нормативно-правові акти, які містять норми сімейного права.

1. Конституція України (ст. 51-53) – гарантує захист сім'ї, материнства, дитинства.
2. Сімейний кодекс України (2002 р.) – основний спеціальний закон.
3. Цивільний кодекс України (у частині, що стосується майнових відносин подружжя).
4. Міжнародні договори (Конвенція ООН про права дитини, Європейська конвенція про правовий статус дітей).
5. Підзаконні акти (постанови Кабінету Міністрів, накази Міністерств).
6. Звичай та традиції (якщо не суперечать закону).

Найважливішим джерелом є Сімейний кодекс, оскільки він комплексно регулює всі аспекти сімейних відносин.

Актуальні проблеми сімейного права:

- Реєстрація шлюбів з іноземцями (визнання в Україні та за кордоном).
- Захист прав дітей при розлученні (визначення місця проживання, аліменти).
- Сурогатне материнство та усиновлення (правові аспекти).
- Протидія домашньому насильству (Закон України "Про запобігання та протидію домашньому насильству").

Сімейне право – це динамічна галузь, яка постійно розвивається, адаптуючись до соціальних змін. Воно ґрунтується на принципах справедливості, рівності та захисту найвразливіших членів сім'ї.

2. Укладання і припинення шлюбу

Для реєстрації шлюбу необхідно звернутися до органу РАЦС (Реєстрації актів цивільного стану).

Основні етапи:

1. Подача заяви – подружжя разом подають заяву до РАЦС.
2. Термін на роздуми – 1 місяць (може бути скорочено за поважних причин або скасовано у виняткових випадках).
3. Церемонія реєстрації – після закінчення місяця пара урочисто реєструє шлюб (ст. 33 СК України).

Шлюб можуть укласти лише особи, які відповідають таким вимогам:

1. Взаємна згода – обидва майбутні подружжя повинні добровільно погодитися на шлюб (ст. 24 СК України).
2. Досягнення шлюбного віку – загальний вік для шлюбу – 18 років (у виняткових випадках – з 16 років за рішенням суду) (ст. 22 СК України).
3. Відсутність іншого шлюбу – особа не повинна перебувати у зареєстрованому шлюбі (принцип моногамії, ст. 25 СК України).
4. Заборона шлюбів між близькими родичами:
 - батьками та дітьми
 - рідними братами та сестрами
 - дідусями/бабусями та онуками (ст. 26 СК України)
5. Відсутність відносин усиновлення – усиновлювач і усиновлений не можуть укласти шлюб (ст. 26 СК України).
6. Особи, визнані судом недієздатними, не можуть укладати шлюб.

Шлюб припиняється:

- через РАЦС – якщо: подружжя погоджуються на розлучення; у них немає спільних неповнолітніх дітей;
- через суд – якщо: один з подружжя не згоден на розлучення, є майнові суперечки, у подружжя є неповнолітні діти (ст. 109 СК України).

Фіктивний шлюб (без мети створення сім'ї) може бути визнаний недійсним через суд.

Шлюбний договір дозволяє подружжю визначити майнові права до або під час шлюбу.

Укладення шлюбу в Україні – це юридично регламентований процес, який вимагає дотримання певних умов. У разі порушення цих правил шлюб може бути визнаний недійсним.

Рекомендована література

1. Лепех С. М. Сімейне право України: навч. посіб. / С. М. Лепех; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Л.: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2010. 316 с.
2. Сімейне право України (історія, традиції, сучасність): навч. посіб. / [Андрусишин Б. І. та ін. ; за ред. Б. І. Андрусишина, С. І. Шимон]; Нац.

пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013.– 449 с.

3. Сімейне право України: навч. посіб. для студентів ВНЗ / Ю. М. Фролов [та ін.]. Донецьк: Донбас, 2014. – 340 с.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Поняття «сімейне право» в системі права
2. Предмет і метод сімейного права
3. Загальні засади регулювання сімейних відносин
4. Регулювання сімейних відносин за домовленістю (договором) сторін
5. Підстави виникнення, зміни та припинення сімейних правовідносин
6. Здійснення сімейних прав та виконання сімейних обов'язків
7. Захист сімейних прав та інтересів

Теми для написання есе

1. Сімейний кодекс України
2. Загальні принципи регулювання сімейних відносин
3. Поняття та ознаки шлюбу. Умови укладення шлюбу
4. Поділ майна подружжя. Види боргів подружжя
5. Аліментні зобов'язання батьків щодо дітей

Теми до розробки презентацій

1. Класифікація юридичних фактів у сімейних правовідносинах.
2. Розкрийте зміст материнства і батьківства як особистих немайнових прав подружжя.
3. Розкрийте зміст поняття «інтереси дитини».
4. Порядок встановлення та припинення опіки (піклування).
5. Охарактеризуйте права та обов'язки опікуна (піклувальника) у співвідношенні з правами та обов'язками батьків.

Ситуаційні задачі

1. Петровський П. подав до органу державної реєстрації актів цивільного стану (ДРАЦС) заяву про реєстрацію шлюбу зі Степаненко О. Через декілька днів до Начальника органу державної реєстрації актів цивільного стану прийшла Іващенко З. та повідомила, що вона з Петровським П. мешкає у громадянському шлюбі, має з ним

двох сумісних неповнолітніх дітей 6 та 8 років, а також, щоб начальник ДРАЦС не проводив реєстрацію шлюбу Петровського П. зі Степаненко О. Які виникають правовідносини у даній задачі? Назвіть суб'єктів цих правовідносин. Як Ви вважаєте спільне проживання жінки та чоловіка без шлюбу є підставою виникнення у них сім'ї?

2. Коваленко С. звернулася до суду з позовом про розірвання шлюбу зі своїм чоловіком Коваленком В. У позовній заяві вона стверджувала, що її чоловік, хоча і виконує усі зобов'язання чоловіка, не хоче мати дітей, і тому вона має бажання розірвати з ним шлюб. За рішенням суду Коваленко С. відмовлено у розірванні шлюбу, оскільки рішення про те чи заводити дітей є їх сімейною справою та не може бути підставою для розірвання шлюбу. Чи вірно вирішив суд справу? Вирішіть спір.

3. Василенко Д. звернулася до адвоката за юридичною консультацією з такими питаннями: її чоловік вигнав зі свого будинку її з трьома їх сумісними неповнолітніми дітьми 3, 6 та 10 років. Сьогодні Василенко Д. проживає з дітьми у гуртожитку та незважаючи на те, що було прийнято рішення суду про встановлення виплати її колишнім чоловіком аліментів на її користь на спільних трьох малолітніх дітей, аліменти вона не отримує. Отже, чоловік Василенко Д. офіційно не працює та аліменти не сплачує. Проконсультуйте Василенко Д. що саме їй необхідно зробити щоб отримувати кошти від батька своїх дітей для їх утримання.

Тестові завдання

І РІВЕНЬ

1. Шлюб - це:

А) сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований в органі державної реєстрації актів цивільного стану;

Б) набуття спільних майнових та немайнових прав;

В) спільне мешкання;

Г) народження спільної дитини.

2. Право на шлюб мають особи, які:

А) досягли 16 річного віку;

Б) шлюбного віку;

В) досягли 18 річного віку;

Г) досягли 21 річного віку.

3. Шлюб необхідно реєструвати у присутності:

А) батьків наречених;

Б) родичів та гостей наречених;

В) нареченого та нареченої;

Г) музикантів та працівників ресторану.

4. Розмір аліментів, що стягується на одну неповнолітню дитину з батька, з яким дитина не мешкає після розлучення своїх батьків:

А) 1/3 частина від усіх заробітків (доходів) платника аліментів, неменше ніж 50% прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку;

Б) 1/4 частина від усіх заробітків (доходів) платника аліментів, неменше ніж 50% прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку;

В) 1/10 частина від усіх заробітків (доходів) платника аліментів, неменше ніж 50% прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку;

Г) 1/5 частина від усіх заробітків (доходів) платника аліментів, неменше ніж 50% прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку.

5. Сімейна норма — це

А) правило поведінки, встановлене державою (Верховною Радою України, органом виконавчої влади) з метою регулювання суспільних відносин у сфері державного управління, і забезпечується санкцією, організованим захистом з боку держави;

Б) одиничне, формально-визначене, загальнообов'язкове правило поведінки, що регулює та охороняє сімейні відносини;

В) це та, яка встановлює винятки із загальних правил - передбачає випадки, коли кримінальна відповідальність не настає.

Г) юридично обов'язкове правило поведінки у сфері господарських правовідносин, яке має загальний характер, устанавлюється або санкціонується державою з метою врегулювання господарських відносин забезпечується її організаційною, виховною та примусовою діяльністю.

6. Сімейні принципи — це

А) принципи нормативного регулювання, які задають тон усій наступній правотворчості в податковій сфері, гарантуючи її логічність, безперервність та збалансованість;

Б) основні засади, керівні ідеї, відповідно до яких здійснюються сімейно-правове регулювання та охорона сімейно-правових відносин;

В) основоположні ідеї та положення, які відображають сутність підприємницького права;

Г) основні засади, керівні ідеї, відповідно до яких здійснюються гендерні рівність та можливості.

7. За Сімейним Кодексом України поняття «кума» - це

А) хрещена мати по відношенню до батьків хрещеника;

Б) у Сімейному Кодексі немає такого визначення;

В) родичка з боку батька дитини;

Г) родичка з боку матері дитини.

8. Сімейний інститут – це:

А) система норм та правил поведінки в суспільстві;

Б) сукупність сімейних норм і принципів, що регулюють та охороняють однорідні сімейні відносини;

В) сукупність сімейних норм і принципів, що існують на підставі усних домовленостей;

Г) сукупність принципів, які підтримують жінка та чоловік.

9. Сумісна власність подружжя – це:

А) житло;

Б) кожна річ, набута за час шлюбу, крім речей індивідуального користування;

В) діти та інші родичі;

Г) майно, придбане до шлюбу.

10. Україна посідає 189 місце у світі за показником народжуваності (з 226 країн) і 13 місце у світі - за показником вимирання. Яка частка дитячого населення в Україні станом на 2019 р.?

(Дитина - особа віком до 18 років (повноліття), якщо згідно з законом, застосовуваним до неї, вона не набуває прав повнолітньої раніше):

А) 18%;

Б) 23%;

В) 29%;

Г) 33%.

11. У скільки разів смертність чоловіків у працездатному віці (25-49 років) в Україні перевищує смертність жінок?

- А) 2 рази;
- Б) 1,5 рази;
- В) 3 рази;
- Г) 4 рази.

12. Сімейне право - це :

А) система адміністративно-правових актів, розташованих у певній логічній послідовності;

Б) сукупність правових норм і принципів, які регулюють та охороняють особисті й пов'язані з ними майнові відносини фізичних осіб, що виникають із шлюбу й належності до сім'ї;

В) система правових норм, інститутів та галузей, об'єднаних єдиним предметом та методом та розташованих у певній логічній послідовності;

Г) система правових норм та інститутів, об'єднаних єдиним предметом та методом, та розташованих у певній логічній послідовності.

13. В Україні співвідношення чоловіків і жінок із захворюванням на туберкульоз складає:

- А) 70% до 30 % відповідно;
- Б) 50% до 50% відповідно;
- В) 35% до 65% відповідно;
- Г) 45% до 55% відповідно.

14. Який відсоток чоловіків вважає, що жінки повинні отримувати рівну з чоловіками зарплату за роботу однакової цінності на підставі досліджень у 2018 р.?

- А) 35%;
- Б) 56%;
- В) 81%;
- Г) 49%.

15. Хто з відомих людей став почесним послом в Україні Фонду народонаселення та активно долучився до боротьби з домашнім насильством?

- А) Марія Єфросиніна;

- Б) Ольга Полякова;
- В) Тіна Кароль;
- Г) Катерина Білокур.

II РІВЕНЬ

1. Система сімейного права.

2. Сімейний кодекс України регулює правовідносини, які виникають між чоловіком та жінкою, що перебувають у фактичних шлюбних відносинах? Якщо так, то назвіть відповідні норми.

3. Проаналізуйте основні положення Сімейного кодексу України та визначте участь органу опіки та піклування у захисті сімейних прав та інтересів.

III РІВЕНЬ

1. Поясніть принципи сімейного права.

2. Що вважається джерелом сімейного права.

3. Як Ви розумієте поняття «Сімейні цінності»?

ЛЕКЦІЯ 7. ОСНОВИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

План:

1. Предмет і джерела кримінального права України
2. Кримінально-процесуальне право України

1. Предмет і джерела кримінального права України

Кримінальне право є продовженням адміністративного та публічного права, оскільки воно регулює відносини, пов'язані із захистом суспільства від найнебезпечніших правопорушень.

Адміністративне право стосується менш тяжких правопорушень (наприклад, порушень ПДР), тоді як кримінальне право спрямоване на боротьбу зі злочинами.

У середині XIX ст. кримінальне право остаточно сформувалося як самостійна галузь.

Фахівців, які вивчають кримінальне право, називають криміналістами.

Злочин – це винне, суспільно небезпечне діяння (дія чи бездіяльність), заборонене Кримінальним кодексом під загрозою покарання.

Склад злочину – це сукупність об'єктивних і суб'єктивних ознак, що характеризують діяння як злочин.

Ознаки злочину:

Об'єкт – суспільні відносини, на які посягає злочин (наприклад, життя, здоров'я, власність).

Суб'єкт – фізична особа, яка вчинила злочин (досягла певного віку та є осудною).

Об'єктивна сторона – зовнішній прояв злочину:

- о дія чи бездіяльність,
- о суспільно небезпечні наслідки,
- о причинний зв'язок між діянням і наслідками,
- о обставини вчинення (час, місце, спосіб).

Суб'єктивна сторона – психічне ставлення злочинця до діяння:

- о умисел (прямий або непрямий),
- о необережність (легковажність або недбалість).

Покарання – це запобіжно-каральний засіб, що застосовується

державою до особи, винної у вчиненні злочину.

Види покарань (ст. 51 КК України):

Основні покарання (призначаються окремо або разом з додатковими):

- штраф,
- громадські роботи,
- виправні роботи,
- обмеження волі,
- позбавлення волі на певний строк,
- довічне позбавлення волі.

Додаткові покарання (можуть застосовуватися разом з основними):

- позбавлення спеціальних звань, державних нагород,
- конфіскація майна,
- обмеження права обіймати певні посади.

(Смертна кара в Україні скасована у зв'язку з європейськими стандартами).

Кримінальне право – це галузь публічного права, яка визначає, які діяння є злочинами, та встановлює покарання за їх вчинення. Воно спрямоване на захист суспільства та попередження злочинності.

2. Кримінально-процесуальне право

Кримінально-процесуальне право – це галузь права, яка регулює порядок розслідування злочинів, судового розгляду та виконання покарань.

Кримінальне право (матеріальне право) визначає:

- що є злочином,
- які покарання передбачені.

Кримінально-процесуальне право (процесуальне право) встановлює:

- як застосовуються ці норми,
- які процедури повинні дотримуватись правоохоронці та суд.

(Тобто, кримінальне право відповідає на питання "Що карати?", а кримінально-процесуальне – "Як розслідувати і судити?")

Принципи – це фундаментальні ідеї, на яких ґрунтується судочинство:

Законність – дотримання Конституції та КПК України.

Розумний строк судочинства – справа має розглядатися без невинуватих затримок.

Повага до честі та гідності людини – заборона катувань, унизливого поводження.

Презумпція невинуватості – особа вважається невинуватою, доки її провину не доведено.

Змагальність сторін – обвинувачення та захист мають рівні права.

Учасники кримінального процесу

Група учасників	Представники
Суд	Суддя, суд присяжних (у певних справах)
Сторона обвинувачення	Прокурор, слідчий, потерпілий
Сторона захисту	Підозрюваний, обвинувачений, захисник (адвокат)
Інші учасники	Свідок, експерт, спеціаліст, перекладач, понятий

Докази – це відомості, на підставі яких встановлюють обставини справи.

Свідчення (усні чи письмові показання): підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого, свідка, експерта.

Речові докази (знаряддя злочину, речі зі слідами злочину).

Документи (офіційні папери, відеозаписи, аудіо, електронна переписка).

Стадії кримінального провадження: досудове розслідування і судове провадження.

I. Досудове розслідування:

1. Порушення кримінальної справи (за заявою потерпілого або за фактом злочину).
2. Дізнання або слідчі дії (збір доказів, допити, обшуки).
3. Завершення розслідування (складання обвинувального акту).

II. Судове провадження:

1. Попереднє слухання (перевірка достатності доказів).
2. Підготовчий етап (оголошення складу суду, роз'яснення прав).
3. Судове слідство (допити свідків, дослідження доказів).

4. Судові дебати (промови обвинувача та захисника).
5. Останнє слово обвинуваченого.
6. Винесення вироку.

Кримінально-процесуальне право забезпечує справедливий та прозорий розгляд справ, захищаючи права як потерпілих, так і обвинувачених.

Рекомендована література

1. Правознавство: підручник. Г.І. Балюк, Е.Ф. Демський, В.С. Ковальський та ін./ за відп.ред. О.В. Дзери. - 11-те вид., перероб.і допов. Київ: Юрінком Інтер, 2017. 629 с.
2. Відшкодування моральної та матеріальної шкоди: Навчальний посібник. М. К. Галянтич, А. Б. Гриняк, А. І. Дрішлюк, Т. С. Ківалова та ін./ за ред. М. К. Галянтича. Київ: Юрінком Інтер, 2011. 624 с.
3. Копейчиков В.В. Основи конституційного права України. Навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2010. 288 с.
4. Кримінальне право України. URL: https://www.gp.gov.ua/userfiles/17__KK.pdf.
5. Поліщук М.С. Правознавство: навчальний посібник для студентів не юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів. Харків: Право, 2014. 108 с.
6. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

Питання та завдання для самоконтролю

1. Дайте визначення кримінального права як галузі законодавства.
2. Що є завданням кримінального права України?
3. Визначити предмет кримінального права?
4. В чому полягають функції кримінального права?
5. Що складає систему кримінального права?
6. Назвати загальні принципи кримінального права України?
7. Дайте визначення санкцій і назвіть її види.
8. Що визначається кримінальною відповідальністю?
9. З якого моменту виникає і припиняється кримінальна відповідальність?
10. Дайте визначення складу злочину.

Теми для написання есе

1. Поняття кримінального права як галузі законодавства, юридичної науки та навчальної дисципліни.
2. Аналіз принципів кримінального права України.
3. Звільнення від кримінальної відповідальності.
4. Звільнення від покарання та його відбування.
5. Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх.

Теми до розробки презентацій

1. Предмет та способи шахрайства.
2. Загальна характеристика злочинів проти миру, безпеки людства і міжнародного правопорядку.
3. Загальна характеристика злочинів проти довкілля.
4. Загальна характеристика злочинів проти громадського порядку і моральності.
5. Загальна характеристика злочинів проти життя.

Ситуаційні задачі.

1. Іванченко С. зі своїм сусідом Назаровим А. розпивали спиртні напої в квартирі Назарова А. Дружина Назарова А., Назарова Д., побачивши свого чоловіка та його друга в стані сп'яніння, почала їх лаяти. Назаров А. намагався виштовхнути дружину з кімнати, де вони знаходились. Ці дії чоловіка ще більше обурили Назарову Д. Схопивши ножа на кухні, вона вдарила свого чоловіка в живіт. У лікарні з'ясувалось, що лезо ножа не пошкодило внутрішніх органів, порізавши черевну порожнину. Через чотири дні Назарова А. виписали з лікарні, а ще через сім днів він закінчив амбулаторне лікування і вийшов на роботу. Кваліфікуйте дії Назарової Д.

2. Самойленко Р., побачивши що в магазині одягу продавець була зайнята покупцями, взяв із прилавка три сорочки загальною вартістю 1500 грн. і швидко вийшов. Через тиждень Самойленко Р. знову прийшов в цей магазин та взяв для себе куртку – вартість 5000 грн., але цього разу продавець помітила усе та схопила його за руку. Самойленко Р. товкнув продавця, зміг вирватися та збігти з магазину разом із товаром. Кваліфікуйте дії Самойленко Р.

3. Кравченко Д. та Михайлов О. знайшли кабельні тунелі фірм, які надавали послуги населенню у забезпеченні безперебійного доступу до мережі Internet у цілому місті. Після отримання доступу до тунелю зловмисники підпалили кабелі у тунелях, в результаті чого сталася пожежа. Внаслідок цієї пожежі було припинено роботу фірм – забезпечення доступу до мережі Internet у всьому місті. Дайте кримінально-правову оцінку діям Кравченко Д. та Михайлова О.

Тестові завдання

І РІВЕНЬ

1. Чинний Кримінальний кодекс України було прийнято:

- А) Верховним Судом України;
- Б) Верховною Радою України;
- В) Всеукраїнським референдумом;
- Г) Верховною Радою України.

2. Текст чинного Кримінального кодексу України утворюють відносно самостійні частини:

- А) загальна та спеціалізована;
- Б) загальна та особлива;
- В) загальна, особлива та спеціальна;
- Г) загальна та спеціальна;

3. Текст частин чинного Кримінального кодексу України поділяється на:

- А) глави;
- Б) підрозділи;
- В) параграфи;
- Г) жодна з названих відповідей не є правильною.

4. Текст статті Кримінального кодексу України складається з:

- А) назви, змісту та порядкового номеру;
- Б) санкції та диспозиції;
- В) санкції, диспозиції та гіпотези;
- Г) порядковий номер, диспозиції та санкції.

5. Завдання кримінального кодексу України визначені:

- А) Кримінальним кодексом України;
- Б) кримінально-правовою доктриною

В) Конституцією України;

Г) Законом України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів».

6. Які суспільно небезпечні діяння визначає Кримінальний кодекс України:

А) проступки;

Б) злочини;

В) адміністративні правопорушення;

Г) кримінальні правопорушення.

7. Підставу кримінальної відповідальності визначено в:

А) Кримінальному кодексі України;

Б) Кримінальному процесуальному кодексі України

В) Законі України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів».

Г) Законі України «Про запобігання корупції».

8. Ніхто не може бути притягнений до кримінальної відповідальності за той самий злочин, відповідно до Кримінального кодексу України:

А) більше п'яти разів;

Б) більше одного разу;

В) більше двох разів;

Г) декілька разів.

9. Караність діяння визначається:

А) Кримінальним кодексом України;

Б) Міжнародними угодами та договорами;

В) Законами України та Постановами;

Г) Кримінальним кодексом України та Кримінально-виконавчим кодексом України.

10. Якщо особи без громадянства вчинили злочин на території України, то вони:

А) ніколи не підлягають відповідальності за Кримінальним кодексом України;

Б) завжди підлягають відповідальності за Кримінальним кодексом України;

В) підлягають відповідальності за Кримінальним кодексом України лише у випадках, передбачених міжнародними договорами;

Г) підлягають відповідальності за Кримінальним кодексом України лише у випадку, передбачених міжнародними угодами.

11. Часом вчинення злочину, згідно чинного Кримінального кодексу України, визначається:

А) час настання передбачених кримінальним законом (законом про кримінальну відповідальність) суспільно небезпечних наслідків

Б) час вчинення особою передбаченої кримінальним законом (законом про кримінальну відповідальність) дії або бездіяльності

В) час вчинення злочину чинний Кримінальний кодекс України не визначає

Г) жодна з відповідей невірна.

12. Яким суб'єктом злочину визнається фізична осудна особа, яка вчинила у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, злочин, суб'єктом якого може бути лише певна особа?

А) конкретним суб'єктом злочину;

Б) спеціальним суб'єктом злочину;

В) специфічним суб'єктом злочину;

Г) загальним суб'єктом злочину.

13. Здатність особи під час вчинення злочину усвідомлювати свої дії (бездіяльність) відноситься до:

А) інтелектуальної ознаки осудності; Б) особистої ознаки осудності; В) психологічної ознаки осудності; Г) суспільної ознаки осудності.

14. Осудність відповідно до чинного Кримінального кодексу України поділяється на такі види, як:

А) загальну та специфічну;

Б) повну й обмежену;

В) складну й просту;

Г) загальну й обмежену.

15. Які заходи кримінально-правового характеру застосовуються щодо фізичної особи, яка під час вчинення злочину перебувала в стані неосудності?

А) покарання;

- Б) примусове медичне лікування;
- В) примусові заходи медичного характеру;
- Г) штрафні санкції.

II РІВЕНЬ

1. Система кримінального права.
2. Коли має місце таємний спосіб викрадення чужого майна?
3. Проаналізуйте основні положення Кримінального кодексу України та визначте у якому випадку співучасники не підлягають кримінальній відповідальності за співучасть у незакінченому злочині.

III РІВЕНЬ

1. Поясніть принципи кримінального права.
2. Що вважається джерелом кримінального права.
3. Як Ви розумієте поняття «Підбурювача до вчинення злочину»?

ЛЕКЦІЯ 8. ТРУДОВЕ ПРАВО

План.

1. Поняття трудового права, його предмет й джерела
2. Характеристика трудового правовідношення
3. Поняття трудового договору. Умови його укладення

1. Поняття трудового права, його предмет й джерела.

Трудове право є самостійною галуззю права, яка відрізняється від інших галузей права своїм специфічним предметом і методом правового регулювання. Воно регулює працю, без якої суспільство не може існувати.

Однак трудове право регулює не всі відносини, пов'язані з працею, а тільки певне їх коло:

1. Суспільні трудові відносини, що виникають у зв'язку із застосуванням праці громадян.

Трудове право регулює порядок виникнення, зміни й припинення трудових відносин працівників, робочий час і час відпочинку, питання нормування і оплати праці, основи внутрішнього трудового розпорядку підприємств, установ і організацій, заохочення і дисциплінарну відповідальність працівників і т.п. Ці трудові відносини складають основну, однак, не єдину групу відносин, які регулюються трудовим правом.

2. Трудове право регулює також інші відносини, які безпосередньо пов'язані з працею, з суспільними трудовими відносинами і є похідними від них. До них належать:

а) відносини з працевлаштування, які передують трудовим відносинам (вони регулюються Законом України "Про зайнятість населення");

б) колективні правові відносини, які впливають з трудових відносин; трудове право регулює порядок укладення, зміст колективних договорів та угод, які укладаються з метою регулювання виробничих, трудових, соціально-економічних відносин і узгодження інтересів працюючих, власників і уповноважених ними органів; регулюють також відповідальність за порушення цих договорів і угод;

в)відносини з матеріальної відповідальності учасників трудового відношення за заподіяну шкоду;

г)відносини з вирішення трудових спорів (індивідуальних і колективних);

д)відносини з нагляду і контролю за охороною праці і за дотриманням трудового законодавства.

Раніше до предмета трудового права також належали;

відносини соціального страхування, що впливають з трудових правовідносин, тобто питання матеріального забезпечення у разі тимчасової непрацездатності працівників;

пенсійні відносини, які приходять на зміну трудовим відносинам. Однак у цей час ці відносини є предметом самостійних галузей права.

З урахуванням викладеного, предметом трудового права є комплекс суспільних відносин з праці, головними з яких є трудові відносини працівників і роботодавців.

Для виділення галузі права в самостійну галузь важливе значення має метод правового регулювання, тобто спосіб впливу на суспільні відносини. У трудовому праві застосовуються такі методи правового регулювання праці:

дозвіл (наприклад, сторонам дозволяється на свій розсуд встановлювати строк трудового договору, передбачати неповну тривалість робочого часу);

імперативний метод:

а) наказ; він містить у собі розпорядження, які є обов'язковими для обох сторін трудових правовідносин (наприклад, питання охорони праці, в т. ч. жінок і неповнолітніх, обмеження понаднормових робіт);

б) заборона (заборона застосування праці неповнолітніх на тяжких роботах і роботах зі шкідливими або небезпечними умовами праці, а також на підземних роботах; заборона залучати неповнолітніх до нічних, понаднормових робіт);

3) рекомендація (законодавчі акти містять рекомендації сторонам самим врегулювати певні відносини, однак ці рекомендації не є обов'язковими для них).

Крім того, методи правового регулювання поділяються на:

державно-нормативний (регулювання відносин державними нормативними актами);

колективно-договірний (локальний), тобто регулювання відносин за угодою сторін. Таке регулювання може здійснюватися колективним договором, що укладається між власником (або уповноваженим ним органом) і профспілковим або іншим органом, уповноваженим на це трудовим колективом, правилами внутрішнього трудового розпорядку, положеннями про преміювання.

Трудове право має певну систему, структуру, тобто його норми об'єднуються в певні групи:

загальна частина трудового права: до неї відносяться норми, які є спільними для всіх трудових відносин і визначають принципи правового регулювання, джерела, суб'єкти трудового права, правове положення профспілок і трудових колективів, порядок підготовки і укладення колективного договору;

особлива частина включає норми, регулюючі певні питання, що входять до предмета трудового права: порядок виникнення, зміни і припинення трудових відносин, оплату праці, робочий час і час відпочинку, внутрішній трудовий розпорядок, дисциплінарну і матеріальну відповідальність працівників, охорону праці, порядок розгляду індивідуальних і колективних трудових спорів.

До джерел трудового права належать різні нормативно-правові акти:

Конституція України. Вона має найвищу юридичну силу, тому інші закони і нормативні акти не повинні суперечити їй.

Інші закони України, Постанови Верховної Ради України (наприклад, Кодекс законів про працю, Закони "Про зайнятість населення", "Про колективні договори і угоди", "Про оплату праці", "Про охорону праці", "Про відпустки").

Підзаконні акти:

а) укази і розпорядження Президента України (наприклад, Укази від 12 травня 1996 р. "Про невідкладні заходи по забезпеченню своєчасної виплати заробітної плати, пенсій, стипендій та інших соціальних виплат", від 28 серпня 1993 р. "Про службові відрядження за кордон посадових осіб органів державної виконавчої влади", від 9 січня 1996 р.

"Про додаткові заходи з матеріального і морального заохочення працівників вугільної промисловості" та ін.);

б) постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України (наприклад, Постанови від 19 березня 1993 р. "Про застосування контрактної форми трудового договору з керівником підприємства, що є загальнодержавною власністю", від 3 квітня 1993 р. "Про роботу за сумісництвом працівників державних підприємств, установ і організацій");

в) інструкції, положення, накази міністерств і відомств (наприклад, "Положення про умови роботи за сумісництвом працівників державних підприємств, установ і організацій", затверджене наказом Міністерства праці, Міністерства юстиції і Міністерства фінансів України від 28 червня 1993 р.; "Інструкція про порядок організації і проведення оплачуваних громадських робіт", затверджена наказом Міністерства праці України від 31 серпня 1993р., "Рекомендації про нормування праці в галузях народного господарства", затверджені Постановою Міністерства праці України від 19 травня 1995 р.);

г) накази і розпорядження нормативного характеру глав місцевої державної адміністрації, рішення органів місцевого самоврядування.

Соціально-партнерські угоди на державному, галузевому і регіональному рівнях.

Локальні (місцеві) правові акти є специфічним джерелом трудового права. Вони приймаються безпосередньо на підприємствах, в установах і організаціях за погодженням між власником (або уповноваженим ним органом) і трудовим колективом або профспілковим комітетом. Локальна норма творчість здійснюється з питань, визначених законом, і конкретизує загальні норми з урахуванням специфіки конкретного підприємства. При цьому локальні норми не можуть погіршувати положення працюючих в порівнянні з чинним законодавством про працю або суперечити цьому законодавству. До локальних актів відносяться колективний договір, правила внутрішнього трудового розпорядку, положення про структурні підрозділи підприємств, положення про преміювання, інструкцію з охорони праці.

Відповідно до Конституції України, чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких дана Верховною Радою, є частиною національного законодавства України. У зв'язку з цим одним з джерел трудового права є норми міжнародного права: міжнародні договори, угоди, конвенції, ратифіковані Україною (наприклад, Конвенції Міжнародної Організації Праці, "Угода про співпрацю в області трудової міграції і соціального захисту працівників-мігрантів", укладена 1994 р. країнами СНД, "Угода між Урядом України і Урядом Російської Федерації про трудову діяльність і соціальний захист громадян України і Росії, працюючих за межами своїх країн" від 14 січня 1993 р.). Якщо міжнародним договором або міжнародною угодою, ратифікованими Україною, встановлені інші правила в порівнянні із законодавством України, то повинні застосовуватися правила міжнародного договору або угоди.

2. Характеристика трудового правовідношення

Зміст відносин, що виникають з найманої праці, визначають самі учасники цих відносин. Однак цей зміст регулюється і спрямовується правовими нормами, які надають відносинам правову форму. Фактичні суспільні відносини, урегульовані нормами трудового права, стають трудовими правовідносинами. Вони виникають з моменту, коли працівник уклав з власником або уповноваженою ним особою трудовий договір і приступив до виконання своєї трудової функції.

Трудове правовідношення складається з трьох елементів: суб'єктів, об'єкта і змісту.

Суб'єктами правовідносин є працівники (громадяни, іноземці) і роботодавці (підприємства, установи, організації, власники створюваних юридичних осіб, фізичні особи, що надають роботу).

Суб'єктами трудових правовідносин є громадяни, які володіють трудовою правосуб'єктністю, тобто трудовою правоздатністю і дієздатністю.

Трудова правоздатність - це визнана державою здатність громадян мати трудові права і обов'язки; вона є рівною для всіх і визначається тільки особистою здатністю до праці. Трудова правоздатність, як правило, виникає з досягненням 16-річного віку. Як виняток, із згоди

батьків на роботу можуть прийматися особи, які досягли 15 років. А у вільний від навчання час із згоди батьків допускається прийом на роботу учнів загальноосвітніх шкіл, професійних навчально-виховних закладів, що досягли 14 років. Законом передбачена можливість обмеження трудової правоздатності; наприклад, за здійснення певних видів злочинів за вироком суду особа може бути позбавлена права займати певні посади або займатися певною діяльністю (на строк від 2 до 5 років). Однак повне позбавлення права працювати не допускається.

Трудова дієздатність - це здатність громадянина і юридичної особи своїми діями здійснювати трудові права і обов'язки. Трудова дієздатність настає з того ж віку, що і правоздатність. Обмеження і позбавлення дієздатності допускається тільки в судовому порядку.

Об'єктом трудових правовідносин є відносини працівника з роботодавцем щодо використання його праці.

Змістом трудових правовідносин є конкретні суб'єктивні права і юридичні обов'язки кожної зі сторін, які визначені трудовим законодавством і взаємною угодою сторін.

Підставами виникнення трудових правовідносин є юридичні факти, тобто такі обставини, з якими закон пов'язує правові наслідки (виникнення, зміну і припинення суб'єктивних прав і юридичних обов'язків). Юридичними фактами в трудовому праві виступають: трудовий договір (він є головною підставою виникнення трудових правовідносин), вибори на посаду, адміністративні акти призначення на посаду, адміністративні акти розподілу на роботу молодих робітників і молодих фахівців після закінчення деяких видів навчальних закладів і т.ін. (в трьох останніх випадках вказані акти приймаються не стороною виникаючих трудових відносин).

3. Поняття трудового договору. Умови його укладення

Згідно із Законом України від 24.12.99 р. "Про внесення змін до Кодексу законів про працю України" КЗпП доповнений ст. 241 наступного змісту: "Реєстрація трудового договору. У разі укладення трудового договору між працівником і фізичною особою фізична особа повинна в тижневий строк з моменту фактичного допущення працівника до роботи зареєструвати укладений в письмовій формі трудовий договір

в державній службі зайнятості за місцем свого мешкання в порядку, визначеному Міністерством праці та соціальної політики України".

Сторонами трудового договору виступають працівник, власник підприємства або уповноважений ним орган або фізична особа.

Трудовий договір є результатом взаємного волевиявлення сторін. Без взаємної волі сторін трудовий договір укласти неможна.

Працівником є будь-яка фізична особа, що володіє трудовою право-дієздатністю. Дані особи можуть стати суб'єктами трудового правовідношення лише в тому випадку, якщо здатні систематично виконувати певну міру праці, тому трудова дієздатність виникає з 16-ти років, але за згодою одного з батьків або особи, що його замінює. Можуть, як виняток, прийматися на роботу особи, що досягли 15 років, а в деяких випадках - і з 14-ти років (при умові виконання ними легкої роботи, що не заподіює шкоди здоров'ю і не порушує процес навчання, у вільний від навчання час) зі згоди одного з батьків або особи, що його замінює (ст. 188 КЗпП України). Іншою стороною трудового правовідношення, що надає громадянам роботу, можуть бути підприємства, установи, організації (різних форм власності), підприємці, громадянські об'єднання, релігійні організації.

Змістом трудового договору є умови, передбачені сторонами з приводу реалізації права на працю. Потрібно розрізнявати умови, що встановлюються законодавством, і умови, що виробляються сторонами. Останні, в свою чергу, поділяються на необхідні (обов'язкові) і додаткові (факультативні).

Необхідними є такі умови, з яких сторони повинні обов'язково домовитися. Якщо з них не буде досягнута згода, то не буде укладений трудовий договір.

Додаткові умови - це домовленості про надання гуртожитку, службового транспорту і т.п. Відсутність погодження з цих умов не виключає можливості існування трудового договору.

Трудові договори можуть бути укладені на різні строки:

на невизначений строк;

на визначений строк, встановлений за угодою сторін;

на час виконання певної роботи (ст. 23 КЗпП України).

Література

1. Бойко М.Д. Трудове право України: Навч.посібник для вузів. Київ: Атіка, 2006. 312 с.
2. Болотіна Н.Б. Трудове право України: навч. посібник для вузів. Київ: Знання, 2008. 376 с.
3. Вавженчук С.Я. Система захисту і охорони конституційних трудових прав працівників: монографія. Харків: Диска плюс, 2013. 510 с.
4. Вишновецька С. В. Методологія науки трудового права: монографія. Київ: Ніка-Центр, 2014. 320 с.
5. Кодекс законів про працю України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
6. Костюк В. Л. Правосуб'єктність у трудовому праві: проблеми теорії та практики: монографія. Київ: Видавець Карпенко В.М., 2012. 464 с.
7. Трудове право: підручник / М. І. Іншин, В. І. Щербина, Д. І. Сіроха та ін.; за ред. проф. М. І. Іншина та доц. В. І. Щербини. Харків: Ніка Нова, 2012. 560 с.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте соціальну функцію трудового права.
2. Розкрийте засади ієрархічної структури джерел трудового права.
3. Розкрийте правовий статус неповнолітніх працівників.
4. Яка процедура звільнення працівника у разі систематичного порушення трудової дисципліни?
5. Дайте визначення поняття «соціальна держава» та «соціальне забезпечення».
6. В чому відмінність між термінами «соціальне забезпечення» і «соціальний захист»?

Теми для написання есе

1. Класифікація джерел трудового права України.
2. Підстави виникнення, зміни та припинення трудових правовідносин.
3. Колективний трудовий договір.
4. Соціальні зобов'язання держави як гарантія права людини на соціальне забезпечення.

Ситуаційні задачі

1. До відділу кадрів приватного підприємства звернулися з заявами про прийом на роботу:

А) Загребняк С. – бухгалтером (демобілізований, до призиву в армію закінчив технікум);

Б) Петрівський М. – учнем слюсаря (закінчив загальну освітню школу, вік 17 років);

В) Сокол Б. – експедитором, з трудовим стажем 12 років.

Які документи повинні подати у відділ кадрів Загребняк С., Петрівський М., Сокол Б.?

Який порядок випробування при прийомі на роботу і строки випробування?

Для кого з вищеперерахованих працівників можна встановити випробування?

2. У Іваненка В., механіка за спеціальністю, при укладанні трудового договору з приватним підприємством начальник відділу кадрів запросив надати: довідку про стан здоров'я, автобіографію, довідку про наявність житлової площі.

Який існує порядок укладення трудового договору?

Які документи має право вимагати від Іваненка В. начальник відділу кадрів?

Допущено представником підприємства порушення закону при укладанні трудового договору з Іваненком В.?

3. Касир Іванова А. була прийнята на роботу в банк з строком випробування 2 місяці. Через два тижня вона захворіла і була відсутня на роботі один місяць. Після виздоровлення Іванова А. вийшла на роботу, та їй сказали, що керуючим банком вона була звільнена з роботи в зв'язку з незадовільним результатом випробування.

Які права мають робітники в період випробування?

Чи правильно поступило керівництво банку?

Як би Ви вирішили даний спір, якщо були б керівником банку?

Тестові завдання

І РІВЕНЬ.

1. Індивідуальні трудові спори вирішуються в такому порядку:

А) у комісії з трудових спорів;
Б) в судовому порядку;
В) особливий порядок розгляду трудових спорів окремих категорій працівників;

Г) усіма вказаними вище способами.

2. Об'єктом трудових відносин є:

А) результати праці;

Б) жива праця;

В) і результати праці, і жива праця;

Г) працівники.

3. Організаційно-технічне забезпечення КТС здійснюється:

А) власником або уповноваженим ним органом;

Б) профспілками;

В) трудовим колективом;

Г) Міністерством праці та соціальної політики.

4. В трудових відносин сторонами виступають:

А) працівник та роботодавець;

Б) підрозділ підприємства та працівник;

В) підрозділ, у якого є повноваження по найму та звільненню працівника, і працівник;

Г) наймані працівники та засновники підприємства.

5. Власник або уповноважений ним орган:

А) не вправі звернутися до КТС;

Б) вправі звернутися до КТС за будь-яких обставин;

В) вправі звернутися до КТС у разі порушення його прав;

Г) вправі звернутися до КТС у разі рекомендації профспілок.

6. Чинне законодавство про працю поширюється на:

А) прокурорів; Б) усі відповіді вірні;

В) Президента України; Г) суддів.

7 При зміні істотних умов праці працівника повідомляють:

А) не пізніше ніж за один місяць; Б) не раніше як затри місяці;

В) не пізніше як за два місяці; Г) не пізніше 15 діб.

8. Роботодавець зобов'язаний письмово повідомити причини відмови у прийнятті на роботу таким категоріям осіб:

- а) особам, віком 16-17 років;
- б) вагітним жінкам і жінкам, які мають дітей;
- в) усім особам, яким відмовлено у прийнятті на роботу;
- Г) взагалі не повинен повідомляти письмово.

9. До роботи у нічний час забороняється залучати:

- А) вагітних жінок;
- Б) жінок, що мають дітей віком до 3 років;
- В) осіб до 18 років;
- Г) усі відповіді вірні.

10. Спори, які можуть розглядатися тільки в судах:

- А) працівників про поновлення на роботі незалежно від підстав припинення трудового договору;
- Б) працівників про дисциплінарне стягнення;
- В) роботодавців про покладення обмеженої матеріальної відповідальності;
- Г) усі вказані вище.

11. Держава гарантує:

- а) підбір підходящої роботи працівникові;
- б) сприяння у підборі підходящої роботи і працевлаштуванні;
- в) працевлаштування працівника;
- Г) усі вказані вище.

12. Трудовою функцією охоплюється:

- А) загальні трудові обов'язки; Б) спеціальні трудові обов'язки;
- В) загальні і спеціальні трудові обов'язки; Г) будь - які обов'язки.

13. На підприємстві, установі, організації час початку роботи та її закінчення встановлено на підставі:

- А) домовленості між сторонами;
- Б) бажання роботодавця;
- В) правил внутрішнього трудового розпорядку дня підприємства, організації, установи;
- Г) графіками змінності.

14. У разі порушення законодавства про оплату праці працівник має право звернутися до суду з позовом про стягнення належної йому заробітної плати:

- А) в місячний строк; Б) в двохмісячний строк;
В) в тримісячний строк; Г) без обмеження будь-яким строком.

15. Для звернення власника до суду в питаннях стягнення з працівника матеріальної шкоди, заподіяної підприємству, встановлюється строк:

- А) в один місяць;
Б) у шість місяців;
В) в один рік з дня виявлення заподіяної працівником шкоди;
Г) без обмеження будь-яким строком.

II РІВЕНЬ

1. Система трудового права як галузі права і науки.
2. Метод трудового права, його особливості.
3. Охарактеризуйте взаємозв'язок трудового права з іншими галузями права.

III РІВЕНЬ

1. Правове регулювання припинення трудового договору.
2. Поясніть нагляд та контроль за додержанням законодавства відносно пенсійного забезпечення.
3. Правове регулювання змін трудового договору.

ЛЕКЦІЯ 9. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ПЕРСПЕКТИВИ – РИЗИКИ – СПОДІВАННЯ

План:

1. Українське законодавство стосовно порушень академічної доброчесності: поняття та правові засади

2. Європейська культура академічної доброчесності

1. Українське законодавство стосовно порушень академічної доброчесності: поняття та правові засади

Плагіат, фабрикація та фальсифікація – це не лише українська проблема, а виклик для всього академічного світу. Такі порушення руйнують довіру до науки й освіти, незалежно від країни чи інституції.

Особливу увагу варто звернути на психологічні аспекти цієї проблеми. Людина, яка виявляє факт плагіату, може відчувати страх, невпевненість або сумніви щодо доцільності повідомлення про це. Однак мовчання тільки сприяє поширенню академічної недоброчесності. Важливо формувати культуру нетерпимості до таких проявів, починаючи зі студентського середовища й до найвищих рівнів академічної ієрархії.

В Україні серед найбільш поширених видів порушень академічної доброчесності можна виділити:

- академічний плагіат
- самоплагіат
- фабрикацію та фальсифікацію результатів досліджень
- списування
- обман
- хабарництво
- необ'єктивне оцінювання

Закон України «Про освіту» (ч. 4 ст. 42) надає чітке визначення академічного плагіату як оприлюднення (повністю або частково) результатів, отриманих іншими особами, як власних, а також відтворення текстів без належного посилання на автора.

Важливо пам'ятати: навіть одне речення, запозичене без посилання, вважається плагіатом.

Плагіатом також є перефразування або довільний переказ чужого тексту без зазначення автора. Навіть якщо авторські думки викладено своїми словами — без посилання на джерело це все одно є порушенням доброчесності.

Особливої уваги заслуговує і практика масового некоректного цитування. Якщо в роботі наводиться п'ять і більше цитат з одного джерела без вказівки на нього, це розцінюється як плагіат.

Крім того, будь-яку науково-технічну інформацію слід супроводжувати посиланням на джерело. Винятки становить лише загальновідома інформація, яка є загальновизнаною серед фахівців відповідної галузі.

Українське законодавство чітко регламентує ці питання. Основні положення містяться в Законі «Про освіту», а детальні роз'яснення можна знайти у відповідних нормативних документах та рекомендаціях Міністерства освіти і науки України.

2. Європейська культура академічної доброчесності

У Кодексі поведінки чесності дослідження сформульовано чотири ключові принципи академічної доброчесності, які мають бути орієнтиром для кожного науковця:

1. Надійність - передбачає забезпечення високої якості дослідження на всіх його етапах — від структури й методології до аналізу результатів і використання ресурсів. Надійність гарантує, що результати можуть бути відтворені та перевірені.
2. Чесність - виявляється у прозорому, повному, неупередженому підході до розробки, проведення, оцінювання, звітування та поширення результатів досліджень. Чесність — це відкритість до критики, визнання помилок і уникнення маніпуляцій.
3. Повага - охоплює етичне ставлення до колег, учасників дослідження, суспільства загалом, а також до екосистем, культурної спадщини та навколишнього середовища. Наука повинна будуватися на діалозі, толерантності та взаємоповазі.
4. Відповідальність - має охоплювати всі етапи наукової діяльності — від виникнення ідеї до публікації результатів. Це також включає організацію та керівництво дослідженням,

наставництво, навчання, етичний супровід і врахування ширших соціальних наслідків дослідницької роботи.

Наукова діяльність — це не лише прагнення до ефективності та результативності. Вона тісно пов'язана з питаннями наукової етики, які мають бути невід'ємною частиною повсякденної практики кожного дослідника.

Рекомендована література.

1. Бондаренко С.В. Авторське право та суміжні права. Київ: Ін-т інтел. власн. і права, 2008. 288 с.
2. Бралатан В.П. Професійна етика: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 252 с. 41
3. Етика ділового спілкування: навч. посіб. / за ред. Т.Б. Гриценко, С.П. Гриценко, Т.Д. Іщенко та ін. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 344 с.
4. Плагіат у студентських роботах: методи виявлення та запобігання: метод. посіб. Дніпропетровськ: ДНУ імені Олеся Гончара, 2013. 44 с.
5. Право інтелектуальної власності: акад. курс: підруч. для студ. вищих навч. закладів. Київ: Вид. дім «Ін Юре», 2007. 696 с.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Як Ви вважаєте: чому далеко не всі дослідники бажають говорити про академічну доброчесність?
2. Скільки має бути запозичень, щоб це законом було визначено як плагіат?
3. Якщо чужий текст перефразований або переказаний своїми словами чи є його запозичення плагіатом?
4. Якщо запозичена цитата з іншого джерела без вказування тексту - посередника, чи є це плагіатом?
5. Яку інформацію необхідно супроводжувати посиланням?

Теми для написання есе

1. Роль академічної доброчесності в системі університетської освіти.
2. Поняття та види плагіату.
3. Дотримання права інтелектуальної власності - прояв академічної доброчесності.
4. Плагіат - крадіжка інтелектуальної власності.

Теми до розробки презентацій

1. Етично–юридична проблема академічної доброчесності.
2. Дотримання принципів академічної доброчесності у закладах вищої освіти.
3. Академічна доброчесність у вищій освіті
4. Академічна доброчесність у фаховій підготовці педагога та економіста.
5. Академічне шахрайство проблема наукової спільноти.

Ситуаційні задачі.

1. Студентка 3 курсу скопіювала список використаної літератури для написання реферату зі статті, яка була опублікована в 2010 році в Україні. Чи може студентка залишити скопійований бібліографічний опис літератури іншого автора без змін?

2. Студенту 5 курсу філологічного факультету потрібно написати наукову статтю. Він взяв текст американського вченого перевів його з англійської мови на українську, вставив свої дані і спокійно відправив текст викладачеві. Чи є це недоліком наукової роботи?

3. Магістранта вперше написала наукову статтю, побачила в інформаційному листі статті необхідність подання номера УДК. Вона не знає де взяти цей номер. Куди їй звернутися за цією інформацією?

4. На конференції, під час обговорення колективом Вашої доповіді Вам задали запитання, на яке Ви не знаєте відповіді. Яким чином Ви будете виходити з даної ситуації? Яку форму відповіді Ви оберете?

Тестові завдання

І РІВЕНЬ.

1. Неоригінальний, несамотійний твір; праця, побудована на використанні інших творів; поєднання інших творів:

А) Компіляція; Б) Плагіат; В) Фальсифікація;

2. Використання без відповідного дозволу зовнішніх джерел інформації під час оцінювання результатів навчання:

А) Списування; Б) Плагіат; В) Фабрикація.

3. Надання завідомо неправдивої інформації стосовно власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу:

А) Академічний плагіат; Б) Обман; В) Хабарництво.

4. Надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна чи послуг матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної вигоди в освітньому процесі:

А) Обман; Б) Списування; В) Хабарництво.

5. За порушення академічної доброчесності педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники закладів освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності як:

А) Відмова у присудженні наукового ступеня чи присвоєнні вченого звання; позбавлення присудженого наукового ступеня чи присвоєного вченого звання;

Б) Позбавлення права брати участь у роботі визначених законом органів чи займати визначені законом посади.

В) Всі відповіді правильні.

6. За порушення академічної доброчесності студенти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності як:

А) Повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо);

Б) Відрахування із закладу освіти (крім осіб, що здобувають загальну середню освіту);

В) Всі відповіді правильні.

7. Важливою складовою державної політики у сфері освіти та принципи освітньої діяльності у Законі України “Про освіту” визначено академічну доброчесність. Цей закон прийнятий Парламентом України 5 вересня 2017 р. Згідно статті 42, академічна доброчесність – це:

А) Сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень;

Б) Оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та / або відтворення опублікованих текстів

(оприлюднення творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства.

В) Нове наукове знання, одержане в процесі фундаментальних або прикладних наукових досліджень та зафіксоване на носіях інформації.

8. Необ'єктивне оцінювання це:

А) Свідома зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;

Б) Свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти;

В) Надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування.

9. Автор цитати «добročесність позитивна моральна властивість, високої моральності конкретної людини»:

А) Густав Радбрух; Б) Джеремі Бентам; В) Джордж Мур.

10. Одним із видів порушення академічної доброчесності є академічний плагіат. У якій статті закону України «Про освіту» дається визначення цього поняття:

А) Стаття 42 закону України «Про освіту»;

Б) Стаття 50 закону України «Про освіту»;

В) Стаття 60 закону України «Про освіту».

11. В Законі України «Про вищу освіту» (2014), у якій статті дано чітке визначення плагіату:

А) Статті 60; Б) Статті 68; В) Статті 69;

12. Фальсифікація це -

А) Оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів.

Б) Вигадування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях.

В) Свідома зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень.

13. Наявність у особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може

вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень, або вчинення чи не вчинення дій під час виконання зазначених повноважень:

А) Приватний інтерес; Б) Конфлікт інтересів; В) Службова недбалість.

14. Для забезпечення академічної доброчесності необхідно дотримуватися наступних принципів:

А) Верховенства права; Б) Безвідповідальності; В) Некомпетентності.

15. Піратство або порушення авторського права це -

А) Концепція права інтелектуальної власності, суть якої полягає у забороні такого використання відомої торговельної марки, яке призводить до втрати унікальності цієї марки;

Б) Дії, спрямовані на протиправне використання об'єктів права інтелектуальної власності, що належать іншим особам, умисно вчинені особою, яка розуміє протизаконний характер цих дій, з метою отримання матеріальної вигоди.

В) Привласнення авторства на чужий твір або на чуже відкриття, винахід чи раціоналізаторську пропозицію, а також використання у своїх працях чужого твору без посилання на автора.

II РІВЕНЬ

1. Що таке академічна доброчесність?

2. Які види плагіату ви знаєте?

3. Що є проявом академічної корупції?

III РІВЕНЬ

1. У чому полягає актуальність питання боротьби з плагіатом на сьогоднішній день?

2. Поняття «плагіат» має латинське походження і означає буквально «крадіжка», чи погоджуєтесь ви із таким визначенням?

3. Чи вважається робота плагіатом, якщо це Ваша минулорічна курсова робота і Ви, не встигаючи зробити усі завдання за програмою, частково використали її без змін для написання нової курсової роботи?

ЛЕКЦІЯ 10. ПІДПРИЄМНИЦЬКЕ ПРАВО

План:

1. Поняття та місце підприємницького права в системі права
2. Система та метод підприємницького права
3. Джерела підприємницького права

1. Поняття та місце підприємницького права в системі права

Підприємницьке право як підгалузь господарського права — це система правових норм, що регулюють підприємницькі відносини, а також пов'язані з ними непідприємницькі (некомерційні) відносини й правовідносини, що виникають у процесі державного регулювання підприємницької діяльності.

Це правові відносини, що виникають у сфері підприємницької діяльності — як між суб'єктами господарювання, так і між ними та органами державної влади.

Завдання підприємницького права: врегулювання діяльності суб'єктів підприємництва; правове регулювання взаємодії між суб'єктами господарювання та контролюючими органами; забезпечення захисту прав і законних інтересів усіх учасників правовідносин.

Мета правового регулювання підприємницьких відносин - досягнення балансу між публічними інтересами (держави, територіальних громад) та приватними інтересами (фізичних і юридичних осіб).

Правові норми поділяються залежно від різних критеріїв:

- за змістом і призначенням: *вихідні (принципи, дефініції); норми-приписи (правила поведінки)*
- за функціональним призначенням: *регулятивні і охоронні*
- за обсягом дії: *загальні і спеціальні*
- за характером: *матеріальні і процесуальні*
- за способом впливу: *імперативні (обов'язкові), диспозитивні (з можливістю вибору), заохочувальні*
- за сферою застосування: *норми загальної дії, норми обмеженої дії, локальні норми*

Функції підприємницького права: регулятивна – полягає в правовому врегулюванні суспільних відносин у сфері підприємницької діяльності; охоронна – забезпечує юридичний захист прав суб'єктів підприємництва, передбачаючи санкції за їх порушення; попереджувальна – реалізується через інститут юридичної відповідальності, який впливає на правосвідому поведінку учасників правовідносин.

2. Система та метод підприємницького права

Підприємницьке право застосовує дозвільний метод правового регулювання, який передбачає різний підхід до суб'єктів господарювання та органів державної влади: для суб'єктів підприємницької діяльності діє принцип: «дозволено все, що не заборонено законом»; для органів державної влади та місцевого самоврядування - «дозволено лише те, що прямо передбачено законом».

Такий підхід забезпечує баланс свободи підприємництва та належного державного контролю.

Система підприємницького права — це внутрішньо узгоджена, логічно організована структура, що складається з взаємопов'язаних елементів, які відображають об'єктивну єдність правового регулювання підприємництва.

Основні елементи системи підприємницького права: правові інститути підприємницького права — сукупність норм, об'єднаних за ознакою регулювання окремих блоків підприємницьких відносин (наприклад, правовий статус суб'єктів господарювання, відповідальність у підприємницькій сфері тощо); правові норми підприємницького права — загальні та спеціальні правила поведінки, що регулюють підприємницьку діяльність; джерела підприємницького права — нормативно-правові акти (Конституція України, Господарський кодекс, Цивільний кодекс, закони та підзаконні акти), в яких закріплено відповідні правові норми.

3. Джерела підприємницького права

У законодавстві, що регулює підприємницьку діяльність, можна виокремити п'ять блоків нормативно-правових актів:

1) Конституція України у тих нормах, які стосуються економічної системи країни. Наприклад, ст.12: "Держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки. Усі суб'єкти права власності рівні перед законом"; ст.42, де вказується: "Кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом". "Держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Не допускаються зловживання монопольним становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція. Види і межі монополії визначаються законом. Держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів"; інші норми, котрі регулюють підприємницьку діяльність;

2) блок із 313 законів, що регулюють підприємницьку діяльність. Серед них визначальними є домінуючі закони "Про підприємництво", закони "Про захист економічної конкуренції", "Про ліцензування певних видів господарської діяльності", "Про патентування деяких видів підприємницької діяльності", "Про державну підтримку малого підприємництва", «Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні» та ін. У цей же блок входять кодифіковані законодавчі акти, які містять норми про підприємництво, крім Цивільного кодексу України;

3) Цивільний кодекс України у тих нормах, які стосуються підприємницької діяльності, наприклад гл.3, ст.41—61 — "Угоди"; гл.4, ст.62—70 — "Представництво і довіреність", розд.2 — "Право власності"; ст. 151—471 — "Зобов'язальне право" тощо. Норми Цивільного кодексу України виділяються в окремий блок, оскільки регулювання приватних інтересів підприємців є важливим для отримання підприємницького доходу;

4) підзаконні нормативно-правові акти, які видає Президент України, Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади. Станом на 1 грудня 2003 р. їх існує 31194 (!). Серед них слід відмітити Укази Президента України "Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва",

"Про усунення обмежень, що стримують розвиток підприємницької діяльності", "Про деякі заходи з дерегулювання підприємницької діяльності", "Про запровадження дозвільної системи у сфері підприємницької діяльності", "Про запровадження єдиної державної регуляторної політики у сфері підприємництва", "Питання Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва", "Про заходи щодо забезпечення підтримки та дальшого розвитку підприємницької діяльності", постанову Кабінету Міністрів України "Про порядок державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності", наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва "Про затвердження Положення про контроль за додержанням порядку проведення державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності органами державної реєстрації" тощо;

Література

1. Бевз С.І. Підприємницьке право в схемах. Київ: КУП. 2012. 294 с.
2. Вавженчук С. Я. Система захисту і охорони конституційних трудових прав працівників: монографія. Харків: Диса плюс, 2013. 510 с.
3. Калюжний Р.А. Загальна характеристика законодавства у сфері підприємницької діяльності та основні тенденції його розвитку. Законодавство України. №4, 2003. С. 48-53.
4. Кодекс законів про працю України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.

Питання та завдання для самоконтролю

1. В яких значеннях використовується поняття «підприємницьке право».
2. Розкрийте сутність підприємницького права як галузі права.
3. Що таке «підприємницьке законодавство»?
4. Які класифікації норм підприємницького права Вам відомі?
5. Дайте визначення поняття «норми - дефініції» та «вихідні норми».
6. В чому відмінність між термінами «підприємницьке право» і «підприємницька діяльність»?

Теми для написання есе

1. Класифікація джерел підприємницького права України.
2. Ліцензування підприємницької діяльності.
3. Система підприємницького права.
4. Метод підприємницького права.

Ситуаційні задачі

1. Знайдіть в нормативно-правових актах підприємницького права імперативні та диспозитивні, імперативні, диспозитивні, заохочувальні, зобов'язуючі, забороняючі, регулятивні та охоронні норми.
2. При перевірці у платника єдиного податку працівниками фіскальної служби було виявлено, що у нього працює більше 10 осіб. Яка відповідальність передбачена за вказане порушення?
3. Який звітний період встановлено для суб'єктів підприємницької діяльності, які обрали спрощену систему оподаткування, обліку та звітності. Які встановлені річні обсяги доходу відповідно до груп платників єдиного податку?

Тестові завдання

І РІВЕНЬ

1. Суб'єктами підприємницької діяльності не можуть бути:
А) державні службовці; Б) особі без громадянства; В) військовослужбовці; Г) іноземні громадяни.
2. Визначте суб'єктів підприємницького права:
а) підприємство; б) представництва підприємств; в) ВРУ; г) громадяни України.
3. Договірне об'єднання, створене з метою координації господарської діяльності без права втручання у господарську діяльність її учасників, називається:
А) промислово-фінансовою групою; Б) підприємством; В) асоціацією; Г) корпорацією.
4. До категорії малих підприємств може бути віднесено підприємство за такими критеріями:
А) формою власності; Б) розміром господарської площі;
В) чисельність працюючих; Г) обсягом господарського обороту.
5. Ким створюється ліквідаційна комісія?

- А) місцевими виконавчими комітетами; Б) за рішенням суду;
В) власником; Г) трудовим колективом.
6. Юридична чи фізична особа, яка заборгувала підприємству, організації, фірмі чи установі гроші або майно:
А) гудвіл; Б) дисконт; В) кредитор; Г) дебітор.
7. Назвіть ознаки суб'єкта підприємницького права:
А) організаційно-правова форма; Б) наявність статутного фонду;
В) юридичне відокремлене майно; Г) правосуб'єктність.
8. Кому заборонено займатись підприємницькою діяльністю в Україні:
А) іноземцям; Б) військовослужбовцям; В) особам без громадянства;
Г) членам політичних партій.
9. В Україні можуть діяти підприємства таких видів:
А) приватне підприємство; Б) господарське товариство;
В) колективне підприємство; Г) комунальне підприємство.
10. Яким чином ліквідаційна комісія повідомляє кредиторів про ліквідацію підприємства?
А) повідомленням по телебаченню; Б) повідомленням в офіційній пресі за місцезнаходженням підприємства; В) повідомленням у центральній офіційній пресі; Г) повідомляє особистим листом.
11. Статут будь-якого підприємства встановлює:
А) предмет і цілі діяльності; Б) відповідальність керівника за результати господарської діяльності; В) повноваження трудового колективу; Г) умова припинення діяльності.
12. На якій підставі акціонер може бути виключений із товариства?
А) систематичне не виконання обов'язків; Б) перешкоджання своїми діями цілям товариства; В) усі відповіді правильні; Г) усі відповіді не правильні.
13. Залежно від форми власності розрізняють підприємства:
А) приватні; Б) малі; В) загальнонародні; Г) комунальні.
14. Назвіть види господарських товариств:
А) командитне; Б) відкрите; В) концерн; Г) з обмеженою відповідальністю.
15. Назвіть види акціонерних товариств:
А) з додатковою відповідальністю; Б) закрите; В) повне; Г) відкрите.

II РІВЕНЬ

1. Система підприємницького права як галузі права і науки.
2. Метод підприємницького права, його особливості.
3. Підприємства як суб'єкти підприємницької діяльності: ознаки та організаційно-правові форми.

III РІВЕНЬ

1. Які суспільні відносини виступають предметом підприємницького права?
2. Які основні принципи господарювання в Україні?
3. Які основні принципи підприємницької діяльності?

ПІСЛЯМОВА

Проблема співвідношення галузі права та галузі законодавства залишається однією з ключових і водночас найбільш дискусійних у сучасній правовій науці. Вона безпосередньо пов'язана з осмисленням базових принципів організації суспільства і держави, прав людини, справедливості, взаємодії соціальних груп і місця особистості в системі права. Сьогоднішні дискусії щодо природи прав і свобод, недоторканності приватної власності, незалежності судочинства, свободи слова та засобів масової інформації, розподілу влади й розвитку місцевого самоврядування — це не просто академічні суперечки. Вони торкаються суті демократичного ладу, заснованого на свободі, рівності, братерстві та гуманізмі. Саме ці цінності, закріплені в правових нормах, забезпечують фундаментальні права особистості: на життя, свободу, гідність, віросповідання, пересування та інші.

У ХХІ столітті постає потреба в переосмисленні традиційних уявлень про громадянське суспільство, роль держави та межі ринкової свободи. Сучасна правова система має відповідати викликам часу — сприяти побудові соціально орієнтованої економіки, «організованої демократії» та гуманізованого суспільства.

Україна нині переживає особливий період трансформації, що вимагає переоцінки як правових механізмів, так і суспільних цінностей. Глибока соціальна нерівність, корупція, тіньова економіка та інші проблеми загострюють конфлікт між сучасними демократичними ідеалами та стереотипами минулого. Саме тому актуальним є не лише удосконалення нормативної бази, а й формування правової культури, заснованої на справжній повазі до прав людини та цінностей правової держави.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Ємельяненко Ганна Дмитрівна

ОПОРНИЙ КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ПРАВознавство для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

ОП Дошкільна освіта, спеціальність 012 Дошкільна освіта
ОП Початкова освіта, спеціальність 013 Початкова освіта
ОП Середня освіта (Українська мова і література), спеціальність 014 Середня освіта (Українська мова і література)
ОП Середня освіта (Мова і література (англійська, німецька)), спеціальність 014 Середня освіта (Мова і література (англійська, німецька))
ОП Середня освіта (Трудове навчання та технології), спеціальність 014 Середня освіта (Трудове навчання та технології)
ОП Середня освіта (Фізична культура), спеціальність 014.11. Середня освіта (Фізична культура)
ОП Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості), спеціальність 015 Професійна освіта Технологія виробів легкої промисловості
ОП Спеціальна освіта, спеціальність 16 Спеціальна освіта
ОП Психологія, спеціальність 053 Психологія
ОП Філологія, спеціальність 035 Філологія
ОП Облік і оподаткування, спеціальність 071 Облік і оподаткування
ОП Фізична терапія, ерготерапія, спеціальність 227 Фізична терапія, ерготерапія
ОП Соціальне забезпечення, спеціальність 232 Соціальне забезпечення
ОП Соціальна робота, спеціальність 231 Соціальна робота
ОП Середня освіта (Математика), спеціальність 014.04 Середня освіта (Математика)
ОП Середня освіта (Фізика), спеціальність 014.08 Середня освіта (Фізика)
ОП Середня освіта (Інформатика), спеціальність 014.09 Середня освіта (Інформатика)

За редакцією

доктора філософських наук, професора Г. Д. Ємельяненко,

Друкується в авторській редакції

Підписано до друку _____.

Формат 60x84 1/16. Ум. др. арк. 22,25.

Наклад _____ прим. Зам. № _____.

Видавництво Б.І. Маторіна

84116, м. Слов'янськ, вул. Г. Батюка, 19.

Тел.: +38 06262 3-20-99; +38 050 518 88 99. E-mail: matorinb@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК №3141, видане Державним комітетом телебачення та радіомовлення України від 24.03.2008 р.